

בסופו של דבר תוצאות טובות. אם אתה חייב לגרום סבל או כאב לילדיך, בן-זוגך, קהילתך או כל אדם אחר, אתה חייב לבדוק עם אנשים אחרים שאתה עושה זאת לטובתם ולא מתוך יצר אנוכי של גאווה או הפגנת כוח.

באישיותו של משה היה בולט הצד העיוני, החוקי. הוא ידע איך דברים צריכים להיות, מהי המטרה אליה צריך להגיע ומה הוא האידיאל שאליה צריך לשאוף. לכן הוא נבחר להביא את התורה לעם לעולם. אהרון, לעומתו, היה רגיש יותר לצד האנושי, למצב ההווה העכשווי, עם כל הצרכים של מצבי הביניים של החיים המעשיים. העולם המעשי אינו אידיאלי וצריך להיות קשוב לו. כל רב יודע שכדי לפסוק הלכה לא מספיק לדעת מה כתוב בספרים. צריך עין חדה, אוזן רגישה ולב חם כדי לקלוט מהי המציאות המיוחדת בכל מצב נתון. בהלכה ישנו מרחב מסוים (מוגבל, כמובן) של גמישות והרב צריך לדעת איך לפסוק את ההלכה המתאימה לכל מקרה ולכל מצב. באישיותו של אהרון היה דגש חזק יותר למצבם של בני האדם, הוא יכל לחוש איך החוקים והכללים משפיעים עליהם. משה ואהרון היו זקוקים זה לזה כי הם השלימו זה את זה. אהרון היה שם בשביל משה כדי לוודא שמשה, עם כל רצונו הגדול להביא אל בני ישראל את טובתם השלמה, אינו מאבד את רגישותו לסבלם ולקשיים שלהם.

בתשובה לתלונת משה על התועלת שבשליחותו מצווה עליו ה' להעביר מסר לבני ישראל: "לכן אמור לבני ישראל אני ה', והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלת אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, ולקחתי אתכם לי לעם... והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתת אותה לכם מורשה, אני ה'". חז"ל מציינים שה' השתמש כאן בארבע פעלים שונים בתאור תהליך גאולתם של ישראל. בלשון חז"ל - "ארבע לשונות של גאולה", ואלו הם: "והוצאתי", "והצלת", "וגאלתי", "ולקחתי". כל אחד מהפעלים הללו מציין שלב חדש במהלך הגאולה. "והוצאתי" מתייחס לשחרורם של ישראל מהסכנה הקיומית ומהסבל הפיסי של השעבוד. "והוצאתי" מתייחס לשחרור הרוחני מההשפעה התרבותית של העבודה הזרה של מצרים. "וגאלתי" מתייחס לתהליך נפשי פנימי אצל בני ישראל בו הם יתחילו להאמין, בעקבות ידו החזקה

של ה' הפועלת עבורם, שה' באמת אוהב אותם ושהם באמת שונים ומיוחדים מכל העמים. "ולקחתי" מתאר מצב של פריחה ושגשוג רוחני של עם ישראל. למעשה, ישנה גם "לשון חמישית" של גאולה - "והבאתי אתכם אל הארץ". לאורך ההיסטוריה עד היום, ארבעת השלבים הראשונים של ההבטחה כבר מומשו ורק השלב החמישי עדיין לפנינו. אנו עדיין מצפים להתכנסות של כל עם ישראל חזרה אל ארץ הקודש. ה' אומר שהוא יתן לנו את הארץ שהוא הבטיח לאבותינו כ"מורשה". כשעם ישראל יחזור לארץ ישראל הוא יקבל אותה לא כירושה, אלא כמורשה. מהו ההבדל בין ירושה ומורשה? ההבדל הוא שאדם זוכה בירושה ללא שום מאמץ מצידו, רק מכוח היותו קרוב משפחה של המוריש. מורשה נקנית במאמץ, בעבודה קשה. ה' הבטיח שתהיה לנו היכולת לזכות ראויים לרשת את ארץ ישראל, אולם ההורשה למעשה תלויה בנו, עלינו לנקוט בצעדים מעשיים כדי לממש את זכותנו ואת שייכותנו לארץ ישראל. כאשר משה הביא דברים אלה אל העם, כתוב שבני ישראל "לא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה". הם היו קצרי רוח, העבודה הקשה של שעבוד מצרים גרמה להם להיות חסרי סבלנות והם רצו גאולה מיידית, ללא שהיות. משה היה צריך להסביר להם שמטבעה של גאולה כזאת שהיא לוקחת זמן. גם היום עם ישראל סובל בגלות והוא מבקש גאולה מיידית. האם יש לנו את אורך הרוח הדרוש? ויחד עם זאת, האם אנו עושים כל מה שאנו יכולים כדי להיות ראויים להיגאל?

או לרעיונות שונים ומשונים. הקב"ה קורא לנו להתמסר לעצמנו, למציאות האוטנטית המקורית ביותר שלנו - ליהדותנו, להיותנו בניו חביביו. כך צריך להרגיש כל יהודי באופן פרטי ואת זה צריך להבין עם ישראל כאומה.

המסר של משה רבנו הוא ברור וחד-משמעי: עם ישראל צריך לצאת מעבדות לחירות כדי שהוא יוכל לעבוד את ה'. במילים אחרות - הוא יוצא לחירות הגוף כדי שיוכל לזכות לחירות הרוח. היציאה לחופשי, היעדר השעבוד לבדו, אינם מטרה לעצמה אלא אמצעי להשגת תכלית עליונה ממנה - מימוש עצמי לאומי, התקשרות שלמה לריבוננו של עולם בלי שום עיכובים. רק אומה חופשית מעול שלטון אנושי זר יכולה לעמוד מול הר סיני ולקבל את מטען ערכי הנצח המוסריים האישיים והחברתיים שימלאו את תייה. חופש יכול להתקיים רק בתוך מסגרת. התורה נותנת לנו את המסגרת, שבתוכה אנו יכולים להיות חופשיים.

בפרשת "בא" אנו קוראים איך בני ישראל יוצאים לחופשי ממצרים. באותה פרשה אנו לומדים על מצוות קידוש החודש: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרון בארץ מצרים לאמור, החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה". בתחילת פירושו לתורה, בבראשית פרק א' פסוק א', רש"י מסביר את הערך שיש לסיפור הבריאה. הרי התורה אינה ספר סיפורים וגם לא ספר היסטוריה. התורה היא תורת חיים, הנותנת לנו מצוות ומדריכה אותנו איך לחיות. סיפור הבריאה אינו מכיל שום מצווה ושום הדרכה מוסרית. אם כן, שואל רש"י, מדוע פתחה תורה ב"בראשית" ולא ב"החודש הזה לכם ראש חדשים", שהיא המצווה הראשונה שהצטוו בה ישראל? ואז ממשיך רש"י ומסביר את הערך המיוחד שיש לסיפור הבריאה. בכל אופן אנו רואים, שיש סיבה טובה לחשוב שהתורה תתחיל מפרשת "בא", ממצוות קידוש החודש. מהי המצווה הזו ומדוע חשוב לתת אותה לעם ישראל עכשיו, רגע לפני היציאה החפוזה ממצרים?

ה' מצווה על עם ישראל להנהיג לו לוח שנה משלו, שונה משל העמים האחרים, לוח שיתבסס על מחזוריות תנועת הירח. חז"ל מפרשים את המילה "לכם" שבפסוק שהכוונה היא שהסנהדרין יתליט מתי חל ראש חודש ולפיכך הוא גם יקבע באיזה ימים יחולו המועדים השונים. בתקופת התנ"ך ובתחילת תקופת התלמוד ראש החודש נקבע ע"י ראייה. אנשים שראו את תחילת הופעת הירח היו באים לפני בית הדין, מעידים על מה שראו, בית הדין היה מכריז, על סמך עדותם, על קידוש החודש ושולח שליחים לכל המקומות להודיע מתי חל ראש החודש. אחר כך הלל II, שהיה בנוסף לגדלותו בתורה, גם בקיא גדול בתנועת גרמי השמים, ערך חישובים מונטניים ואסטרונומיים מדויקים וערך לוח שנה רב שנתי

א

חופש בתוך מסגרת

"ויבא משה ואהרון אל פרעה ויאמרו אליו כה אמר ה' אלוהי העברים עד מתי מאנת לענות מפני שלח עמי ויעבדוני?" (שמות יג)

אחת הבעיות הקשות של תרבות העולם המערבי היא שעיקר כוחה הוא עצמו עיקר חולשתה. התרבות המערבית המודרנית אינה אומרת לאדם מה עליו לעשות, כל שהיא אומרת לו אינו אלא מה אסור לו לעשות. תרבות זו אינה כוללת שום הדרכה והכוונה איך על האדם לנהל את חייו, היא רק מזהירה אותו לא לפגוע בזכויותיו של הזולת. תרבות כזו אינה שלמה והיא אף הרסנית. אדם אינו יכול לחיות בריק מוסרי. הוא זקוק לתכנים ערכיים חיוביים למלא בהם את עולמו. אחרת, תופסים את המקום ערכיים ותכנים שליליים: נהנתנות, אלימות, כתות מיסטיות ותורות דתיות משוגגות וקיקיוניות. העולם הדמוקרטי הליברלי אינו מחייב אותנו לשום דבר - זהו אסוננו. הסיבה שכל כך הרבה אנשים צעירים חיים בעולם זה בתחושת חוסר סיפוק היא שהוא אינו מציב להם שום אתגר רציני במישור האישי והחברתי, אינו מציע שום מטרה משמעותית לחיים. והאדם, במיוחד האדם המודרני, מחפש משמעות.

איננו יכולים - ובאמת איננו רוצים - לחיות בואקום ערכי רעיוני מוסרי. צלם אלוקים שלנו תובע חיים של משמעות, חיים שיש בהם יחס מחייב למשהו גדול ורציני. באופן מוזר ניתן לומר שיש לנו צורך נפשי מולד להתמסר, "להשתעבד". זהו נתון שאינו תלוי בנו. השאלה היא למה אנו מניחים לעצמנו להשתעבד. יש כאלה שבחרים להשתעבד למקום העבודה שלהם,

לאלפי שנים, כך שהיום כבר אין מקדשים את החודש בראיה אלא על פי הלוח הקבוע של הל' II. חודש "ירחי", המתאים לתנועת הירח סביב כדור הארץ, אורכו $\frac{1}{2}$ 29 ימים. מכיוון שאי אפשר להתחיל חודש חדש באמצע היום, חכמים קבעו שחלק מהחודשים יהיו בני 29 יום וחלק מהם יהיו בני 30 יום. לחכמים היה מרחב שבתוכו הם יכלו להזיז את ימי החודש לכאן או לכאן על פי שיקול דעתם, כך שלמשל יום כיפור אף פעם לא יחול ביום ששי או ראשון.

הסיבה שמצוות קידוש החודש היא כה חשובה והיא היתה צריכה להינתן ממש בסמוך ליציאת עם ישראל מעבודות לחרות היא שמצווה זו מבהירה לנו את התוכן הנכון של מושג החופש. חופש יכול לחול רק בתוך מסגרת של חוקים קבועים והלוח העברי הוא דוגמא מצוינת לכך. הזמן הוא עובדה מוחלטת וקבועה אבל ישנו מרחב שבו האדם יכול לתמוך. ע"י ההחלטה מתי יחול ראש החודש יכלו החכמים להזיז את ימי המועדים על פני ימות השבוע. וכן לגבי שנה מעוברת, שנה שיש בה 13 חודשים. הכלל הוא שכדי ששנת הירח, שהיא בת 354 ימים בלבד, תתאים לשנת השמש, שיש בה $\frac{1}{4}$ 365 ימים, צריכות להיות שבע שנים מעוברות כל תשע-עשרה שנים. זהו חוק טבע שאי אפשר לשנות אותו. זוהי המסגרת הקבועה. החכמים יכלו להחליט אילו שנים תהיינה מעוברות. זה נתן להם מרחב פעולה אף גדול יותר בקביעה מתי יחולו המועדים.

אופיו של הלוח העברי משמש עבורנו דגם לתפיסה הנכונה של החופש. לא הכל מוחלט ויש לנו מרחב פעולה עצמאי. מצד שני, איננו יכולים לעשות ככל העולה על רוחנו. איננו יכולים לשנות את העובדה ששנת השמש אורכת $\frac{1}{4}$ 365 יום ושנת הירח אורכת 354 יום, אבל בתוך המסגרת הטבעית והקבועה הזאת אנו יכולים להשפיע ולהזיז ימים לכאן ולכאן.

חופש בתוך מסגרת - זוהי הגדרת היהדות את מושג החופש. איננו יכולים להשתחרר ממגבלות הזמן והמקום. למעשה, 90% או 99% של העולם בו אנו חיים הוא קבוע ומוחלט לגבינו ואין לנו שליטה עליו. אנו בני-אלמוות. אנו מזדקנים ומתים. איננו יכולים להחליט אם ברצוננו להיוולד ואיננו יכולים לקבוע מתי ברצוננו למות. אנו נושאים תכונות גופניות ונפשיות שאין לנו שליטה עליהם. איש לא שאל אותנו מתי, היכן או לאיזו משפחה אנו מעדיפים להיוולד. אנו חיים בעולם המנוהל על פי חוקי טבע שאין אנו יכולים לשנות. זוהי המסגרת. בתוכה יש לנו מרחב פעולה גדול, שהוא למעשה הקובע את הערך המוסרי של חיינו ואת המיצוי שלהם. אנו מחליטים מה אנו עושים עם התכונות והכשרונות שלנו, איך אנו מנווטים את הרצונות והדחפים שלנו. בתוך המסגרת הקבועה אדם יכול להחליט איך-ספור החלטות בנוגע לאופן שבו הוא רוצה לנהל את חייו. הערך המוסרי והרמה הרוחנית

של כל אדם נקבעים ע"י האופן שהוא מנצל את אותו מרחב פעולה בחייו שלו.

בין השאר, אדם יכול להחליט שהחופש הזה הוא גדול מדי עבורו והוא מחליט לוותר עליו וללכת באופן עיוור אחרי הדחפים הביולוגיים שלו ולהשתעבד להם. זוהי תופעה עצובה, אך קיימת. אחד המאפיינים של אדם בן-חורין היא היכולת שלו להבחין בין רצונות ובין הכרחים. אצל תינוקים וילדים קטנים ההבחנה הזו אינה קיימת. תינוק מרגיש שהוא חייב לקבל כל מה שהוא רוצה. כשילד קטן רוצה סוכריה ואינו מקבל אותה, הוא יכול לבכות ולצרוח עד לב השמים, כי הוא מרגיש שאם הוא לא מקבל את הסוכריה הזאת, הוא לא יכול להמשיך הלאה. הוא עבד לרצונות שלו. ככל שהוא גדל ומתבגר, האדם לומד להבחין בין מה שהוא רוצה ובין מה שבאמת טוב בשבילו או הכרחי לקיומו. אדם כזה יכול להיות מודע לעובדה שיש בקרבו רצון עז להשיג משהו, לחוות חוויה מסוימת וכדו', ובכל זאת לכבוש את הרצון הזה ולא לממש אותו רק משום שהוא יודע שהרצון הזה הוא שלילי, אינו מוסרי ובסופו של דבר מזיק. אדם כזה הוא בן-חורין משום שהוא אינו משועבד לחשקים ולתאוות המזדמנות שלו, אלא שולט עליהם. הוא יודע להבחין בין רצון ובין הכרח. הוא יודע שהוא לא חייב, ואפילו אסור לו, לממש את כל הרצונות שלו. זהו אדם חופשי באמת.

לצערנו, לפעמים אדם אינו יכול להסתדר גם עם ה-10% או ה-1% של חופש שניתן לו. אדם שאינו חי מתוך מחוייבות לחוקי התורה, קשה לו להיות בן חורין כי אין לו כלים ואין לו הדרכה המכוונת אותו להיות אדם חופשי מנטלית, כזה שאינו משועבד לכל הרצונות שלו. התורה עוזרת לנו להיות בני חורין כי היא מלמדת אותנו את ההבחנה בין "רוצה" ובין "מוכרח". פרעה לא רצה שבני ישראל יצאו למדבר לקבל תורה כי הוא רצה להשאיר אותם עבדים גם במובן הזה, המנטלי. גם אחרי יציאת מצרים היו כאלה שהתקשו להתמודד עם החופש וביקשו לחזור למצרים, לחיי עבדות. התורה מדריכה אותנו מה לעשות עם החופש שלנו ואיך להשתמש נכון ביכולת הבחירה החופשית שניתנה לנו, בין השאר ע"י כך שהיא אוסרת עלינו דברים שהיינו רוצים לעשות ומצד שני מצווה עלינו לעשות דברים שהחשק והרצון הספונטני שלנו לא תמיד נמשכים לעשות אותם. כשאנו מצייתים לתורה אנו מתרגלים להתגבר על הרצונות העיוורים שלנו ולהישמע לשכל ולחוש המוסרי שלנו. לכן, אדם שחי בנאמנות לתורה יודע איך לנצל את החופש שניתן לו באופן הטוב ביותר כדי להיות אדם חופשי באמת.

זוהי כוונת דבריו של ר' יהודה הלוי כשהוא כותב באחד משיריו
עבדי הזמן - עבדי עבדים הם. עבד ה' - הוא לבדו חופשי.
על כן בבקש כל אנוש חלקו, חלקי ה' אמרה נפשי.

אדם שנעשה בלתי רגיש עד כדי כך שהוא אפילו לא מזהה מצוקה של אדם אחר, נמצא במצב רוחני כה ירוד שהוא אינו מסוגל לשום צמיחה והתפתחות אישית. וכמובן, חיים ללא צמיחה והתפתחות הם בלתי נסבלים. אלה הם חיים "תקועים", חסרי תקווה. זוהי כוונת התורה כשהיא מתארת את החושך כמצב בו "לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלושת ימים". כאשר אדם עיוור מכדי לראות את אחיו, אין לו יכולת להתקדם. הוא יושב תחתיו. כאשר אדם מסוגל להתבונן בראייה אמפטית על זולתו, להשתדל לזהות את צרכיו ולרצות למלא אותן, הוא עצמו נמצא על מסלול של צמיחה אישית.

מכת חושך וסוד הצמיחה האישית

"לא ראו איש את
אחיו ולא קמו איש
מתחתיו שלושת
ימים ולכל בני
ישראל היה אור
במושבותם:"
(שמות י, כג)

אפשר למצוא חוקיות סדרתית במכות מצרים. עשרת המכות מחולקות לשלוש קבוצות של שלוש מכות והמכה האחרונה עומדת בפני עצמה. קבוצה ראשונה: דם, צפרדע, כנים. קבוצה שנייה: ערוב, דבר, שחין. קבוצה שלישית: ברד, ארבה, חושך. המכה הראשונה בכל קבוצה פוגעת בכל הציבור. המכה השנייה פוגעת ברכוש והמכה השלישית בכל קבוצה פוגעת באדם היחיד. האמנם מכת החושך היא פגיעה ביחיד, לכאורה זו מכה ציבורית? שאלה נוספת: מה החשיבות של תיאור התורה את מכת החושך ש"לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלושת ימים"? מה כל-כך נורא בזה?

מכת החושך היא האחרונה והקשה ביותר בסידרה של המכות הטבעיות לכאורה, כלומר אלה היכולות להיות מוסברות באופן טבעי. שהרי למכת בכורות לא יכול להיות שום הסבר טבעי. איננו מכירים שום חולי התוקף רק בנים בכורים. נראה לי שהתורה מאירה כאן היבט מסוים המהווה מרכיב חשוב של חיים תקינים ומאושרים. החושך מונע מבני האדם לראות זה את זה. אין הם יכולים להביט אל האחר, להבחין במצוקתו ולעזור לו.

בשם "ישראל" אלא מכנה את בני ישראל "העם". הסיבה היא, כך מסבירים חכמינו, שהמצב הנפשי שלהם באותה שעה היה ירוד מאוד. לא היה להם שום חזון עתידי. הם רק רצו להימלט על נפשם ממצרים. הם לא נמלטו ממצרים כדי לבנות עתיד טוב יותר. הם לא ברחו בשביל משהו שהם שואפים אליו, רק בגלל משהו שהם בורחים ממנו. ה' ידע שהמשבר הקטן ביותר יגרום להם לאיבוד עשתונות ולרצון לשוב מצרימה ולכן הוא הוביל אותם בדרך ארוכה יותר רק כדי להימנע מעימות עם הפלשתים. ואולם, בסוף הפרשה אנו קוראים שבני ישראל נקלעים למלחמה נגד עמלק. אם כן, אם הם בין כה וכה צריכים להילחם, מדוע ה' לקח אותם בדרך עוקפת רק כדי להימנע ממלחמה עם פלשתים?

התשובה היא שבין היציאה ממצרים ובין מלחמת עמלק הם עברו כמה חוויות חשובות שעזרו להם לגבש את זהותם העצמית. החוויות האלה איפשרו להם לעבור ממצב של "עם", הנמלט כדי לשרוד, למצב של "ישראל", אומה אשר יש לה מטרה ויש לה חלום, אומה אשר יכולה לעמוד בהצלחה במצבים קשים מפני שהיא יודעת שיש לה ייעוד גדול. בסוף הפרשה בני ישראל נמצאים במצב מנטלי כזה שהם כבר יודעים שעצם המציאות שלהם היא שונה ומיוחדת, שהם אינם קיימים רק כדי להתקיים, כמו שאר האומות, אלא יש להם משימה לבצע. הם עברו את קריעת ים סוף, הם ראו איך ה' נלחם בשבילם במצרים והם האמינו בה' ובמשה עבדו. אמנם גם לפני כן הם היו עדים לגבורת ה', הם ראו את עשר המכות שנחתו על מצרים, אולם מכות אלה יכלו להיות מוסברות גם כתופעות טבע ע"י מי שמאד רצה לא לראות בהם את יד ה'. לעומת זאת, כאשר כל העם ראה את צבא מצרים כולו הרודף אחריהם טובע במימיו של ים סוף, הם ידעו שה' הציל אותם. ה' הציל אותם מכיוון שהוא הכין עבורם תפקיד מיוחד.

אחרי שבני ישראל רואים את יד ה' הגדולה הנטויה להשמיד את רודפיהם ולהציל אותם, הם שרים שירה. שירת הים היא ביטוי לחזון הגדול של עם ישראל. השירה אינה עוסקת רק בהצלה מפני המצרים או במעבר הפנטסטי של ים סוף, אלא בתכלית של אלה, בעתיד הגדול של עם ישראל - הכניסה לארץ ישראל ובניין בית המקדש. עכשיו, כשהם יודעים שנכון להם עתיד גדול, יש להם בשביל מה להילחם והם עכשיו מוכנים נפשית למלחמה בעמלק. אין זה אומר שלא יהיו להם יותר משברים, אין זה אומר שמעתה הם יצליחו לשמור תמיד על הרמה הרוחנית הגבוהה

שלח

עין המתבונן

"ויקראו בני ישראל את שמו מן והוא כזרע גד לבן וטעמו כצפיהית בדבש:"
(שמות טז, לא)

אנו יודעים שליחס המנטלי שלנו לחיים ישנה השפעה מכרעת על אופי החיים. אם אנו מאמצים את היחס הרגשי וההכרתי הנכון, אנו יכולים להתגבר על הכל ואם נאמץ יחס שגוי, לא נוכל להשיג דבר. האופן בו אנו תופשים את המציאות הנו פעמים רבות חשוב יותר מהמציאות עצמה. אם נרגיש במצב מסוים שאיננו יכולים לעשות דבר, באמת נהיה חסרי אונים. אבל אם נאמין שיש לנו את הכוח להתמודד ולהתגבר על הקשיים, לפתע נוכל לגלות בעצמנו כוחות, כשרונות ויכולות שכלל לא היינו מודעים לקיומם. אם בוחנים את הדברים היטב רואים, שהגישה שלנו למציאות היא שקובעת, יותר מהמציאות האובייקטיבית עצמה. כשמתבוננים במציאות, הרבה מאד תלוי בעין המתבונן.

בתחילת פרשתנו מספרת התורה "ויהי בשלח פרעה את העם, ולא נחם ה' דרך ארץ פלשתים כי (= למרות ש) קרוב הוא, כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה". ה' ידע שרוחם של בני ישראל, אשר זה עתה יצאו משעבוד ארוך וקשה, אינה מספיק חזקה כדי לעמוד במלחמה מול הפלשתים והוא רצה למנוע מצב בו העם יתחרט ("ינחם") על שיצאו ממצרים ויבקשו לשוב לשם. מעניין שהתורה אינה משתמשת כאן

הזאת, שהם מעולם לא יפלו ברוחם. הם עדיין יכולים לבכות ולהתלונן ואפילו לאיים לחזור למצרים, אבל הם לעולם לא יחזרו לשם. אחרי המופתים הגדולים שה' עשה עבורם והראה להם בים סוף הם הכירו בחשיבות שלהם. עכשיו הם יודעים שכיוון התנועה שלהם הוא קדימה ולא אחורה. כאשר עם ישראל מודע לעצמו, לזהותו ולתפקידו, יש לו כוח להתמודד עם משברים.

המשבר הראשון התרחש שלושה ימים לאחר שעזבו את חוף ים סוף. בני ישראל הולכים במדבר שלושה ימים ללא מים. כשהם מגיעים לבסוף למקום ששמו "מרה", הם מוצאים שם מים, אולם המים האלה מרים והם אינם יכולים לשתות מהם. משה צועק אל ה' וה' מראה לו עץ, משה זורק את העץ אל המים והמים נעשים מתוקים. מה התרחש כאן? איך עץ יכול להמתיק מים מרים? הבעל שם טוב מסביר שלא המים היו מרים, בני ישראל היו מרים. ההליכה של שלושת ימים ללא מים גרמה להם להיות מרירים, קצרי-רוח וקרובים לייאוש. הפרשנים מסבירים שהעץ שהמתיק את המים הוא מטפורה לקשר של עם ישראל למקורו, לשורשיו, לאבותיו. בני ישראל לא התייאשו מכיוון שהם זכרו את המסורת שהם קיבלו מאברהם, יצחק ויעקב. הם הזכירו לעצמם את החזון שלהם וזה נתן להם כוח להמתיק את המרירות שבתוכם ולהמשיך קדימה. כאשר אדם נתון כל-כולו בתוך המצוקה של הצרות הפרטיות שלו, לפעמים קשה לו למצוא כוחות להתמודד, אולם אם הוא מצליח להרחיב את המבט ולראות את ההתמודדויות שלו כחלק מתהליך ארוך, ששותפים לו עוד אנשים רבים וטובים, אולי אפילו עם שלם, התבוננות כזאת יכולה לתת לו כוח להמשיך הלאה, כי הוא רואה את הטעם ואת התכלית של הקשיים הפרטיים שלו.

חז"ל אומרים שבני ישראל קיבלו במרה שלוש מצוות: שבת, דינים בין אדם לחברו וכיבוד הורים. בכך הם קיבלו למעשה משאבים רוחניים כדי לחדש את כוחותיהם למקרה שהם יפלו שוב למצב של חולשה רוחנית ומרירות. הם קיבלו את השבת, היום שנועד לרענון וחיידוש כוחות הנפש, יום המאפשר לנו להתרכז בהכרת הזהות האמיתית שלנו ובייעוד הגדול שלנו; את הדינים שבין אדם לחברו, המאפשרים קיום של חברה מתוקנת וחיים בשלום בצוותא; ואת מצוות כיבוד הורים, המאפשרת לנו ליצור ולקיים משפחות, לקבל כוח מבני משפחותינו כשאנו זקוקים להם ולהתחבר אל שלשלת הדורות הארוכה של עם ישראל. שלוש המצוות הללו איפשרו גם לבני ישראל לרכוש התבוננות חיובית על המציאות.

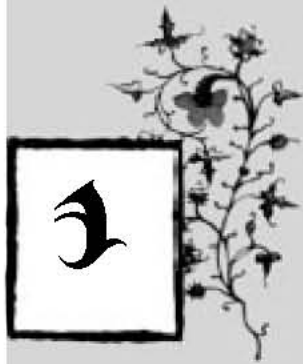
יש אנשים שאוהבים להתלונן. הם מתלוננים על מה שהיה, הם מתלוננים על המצב עכשיו, הם אפילו מתלוננים על מה שהם צופים שיהיה. שכיח לשמוע אנשים מתלוננים על אנשים אחרים. זה נותן להם הרגשה טובה, שהם עצמם בסדר, למרות שבעצם הם אינם עושים כלום כדי לשפר את המצב. גישה זו אינה חדשה. ההליכה במדבר ממצרים לארץ כנען רצופה תלונות. בני ישראל התלוננו כל הזמן. הגיעו הדברים עד כדי כך שהיו אף כאלה שאמרו, "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשובע כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב". בני ישראל היו צריכים לקבל שיעור נוסף בסוגיית אופן ההתייחסות לתנאי החיים. הם היו צריכים ללמוד איך להתבונן נכון בחיים כדי לראות את הצדדים היפים שבהם. השיעור הזה ניתן להם דרך המזון העיקרי שלהם במסע הארוך במדבר – המן.

המן היה יורד בלילה, נוחת על שכבת טל ועל המן היתה יורדת שכבת טל נוספת. בבוקר היו מלקטים אותו ואוכלים לשובע. על פי חז"ל, המן היה המזון המושלם: הוא ירד ונמצא לפתחה של כל משפחה, בכמות המתאימה בדיוק למספר בני הבית. הוא גם היה נבלע כולו באיברים, כלומר – לא היתה בו פסולת שצריך להפריש אח"כ מן הגוף. היתה לו למן תכונה נוספת, שבה רמוז המפתח להבנת המקור הפסיכולוגי של ההתלוננות, זוהי הסיבה שפרשה זו "נשתלה" באמצע תיאור סדרת התלונות של בני ישראל: המן הכיל טעמים רבים ומגוונים, וכל אדם יכול לבחור את הטעם שיהיה למן שהוא אוכל, כל אחד לפי טעמו האישי ולפי רצונו באותו רגע. הוא רק צריך לרצות לטעום טעם כלשהו, ולחתיכת המן שהוא אוכל היה הטעם הזה!

אנשים רואים ושומעים את מה שהם רוצים לראות ולשמוע. המציאות עצמה היא רבגונית במידה אינסופית: היא מכילה את כל הצבעים, הטעמים, הריחות, החויות. כל אדם מחליט מה מכל זה הוא רוצה לחוש, לקלוט. כל אחד מאיתנו בוחר למה לייחס חשיבות בעולמו התודעתי, הפנימי. אני מחליט איזה טעם ישאר בפי מתוך הפגישה שלי עם המציאות. במציאות נתונה אני יכול לבחור להיות מר-נפש, חסר סיפוק, מתלונן ואני יכול לבחור להיות מלא אושר, שמחה והכרת-תודה. אני בוחר את טעם חיי.

אפשר לראות את זה כמימד נוסף של יציאה מעבדות לחירות. מצרים היא בית עבדים, תרבות מטריאליסטית דטרמיניסטית, בה אין לאדם שום השפעה - שלא לדבר על שליטה - על אושרו ועל גורלו. הוא נולד כעבד, חי ומת כעבד, בגופו וברוחו ואין שום דבר שהוא יכול לעשות כדי לשנות מצב זה, כדי להשפיע איכשהו על איכות חייו. חייו נתונים לאחר. עם ישראל החירותי - חייו בידו, אושרו בידו. לא זו בלבד אלא שכל המציאות בעצם מסורה לו והוא קובע את אופיה וצורתה, את טעמה. העולם האובייקטיבי בעצם אינו מוחלט והוא מקבל את תכונותיו ע"פ הרצון הסובייקטיבי של האדם, ע"י האופן שהאדם בוחר להתייחס אל העולם, איזה טעם הוא מבקש לטעום בו. שום דבר ואף אחד לא יכולים לכפות עלינו את הנאתנו או אי-הנאתנו מהעולם. אנו יכולים להתלונן, אולם שומה עלינו לדעת, שזו בחירה שלנו וזוהי בחירה שאינה מחוייבת המציאות. באותה מידה אנו יכולים לחפש ולמצוא את הצדדים היפים של החיים ולהנות מהם, אם רק נרצה. אושרנו בידנו.

בני ישראל יוצאים ממצרים ומגיעים עד ים סוף, שם הם נעצרים. הם יודעים שמאחוריהם מתקרב אליהם צבא מצרים המבקש להורגם. המצב נראה אבוד, הם לא רואים שום דרך להינצל. משה פונה אל ה' בתפילה וה' מורה לו מה לעשות: "ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה". מהי משמעות ההוראה "הרם את מטך"? באופן פשוט, ה' אומר לו להרים את המטה שהוא החזיק בידו ולהטות אותו לכיוון הים, אולם מסתתרת כאן גם הדרכה עמוקה יותר. למילה "מטה" יש גם משמעות של שבט בעם ישראל. ה' מדריך את משה איך הוא צריך להנהיג את עם ישראל בכלל ובמיוחד בשעות קשות. משה צריך להרים את בני ישראל, לא להניח להם לשקוע במחשבות קטנות ונמוכות, בדאגות ובפחדים. בני ישראל יצטרכו ללמוד לחיות כשבט אחד, כבני קהילה אחת, שחבריה יודעים לתמוך זה בזה, לעודד ולהרים זה את זה ולקבל כוחות זה מזה. כאשר בני ישראל מצליחים להגביה את המבט, לרומם את ההסתכלות הפנימית שלהם ולהתחבר את העבר הגדול שלהם ואל העתיד הגדול שלהם, שום דבר אינו יכול ולעולם לא יוכל לעמוד בפניהם, גם לא מימי הגבוהים של ים סוף. ולכן כשמשה מרים את המטה שלו, הים נבקע לשנים ובני ישראל באים ביבשה בתוך הים והמים להם חומה מימינם ומשמאלם.

תרו

חכמת הזקיפות והכניעה

**"וישמע יתרו כהן
מדין חותן משה את
כל אשר עשה אלוקים
למשה ולישראל
עמו כי הוציא ה' את
ישראל ממצרים:"**
(שמות יח, א)

בפרשת "יתרו" אנו קוראים איך עם ישראל קיבל את התורה ואת עשרת הדברות בהר סיני. אנו קוראים איך יתרו חותן משה כהן מדין שמע את כל אשר עשה ה' בשביל עם ישראל ביציאת מצרים. שואל רש"י, "מה שמועה שמע ובא?" מה בדיוק שמע יתרו שגרם לו לעזוב את מדין, לוותר על אורח חייו הקודם ועל משרת הכהונה שלו ולהצטרף אל משה חתנו ואל עם ישראל המהלך במדבר? התשובה של רש"י היא שיתרו שמע על קריעת ים סוף ועל מלחמת עמלק. שואלים הפרשנים - מה מיוחד בשני מאורעות אלו דווקא שהם שגרמו ליתרו לעשות את הצעד החשוב הזה? מדוע הוא התרשם מהם יותר מעשרת המכות שירדו על המצרים או מהעובדה שיותר משני מיליון בני אדם הצליחו לצאת לחופשי משעבוד מצרים?

מסבירים הפרשנים שיתרו התרשם במיוחד מקריעת ים סוף וממלחמת עמלק משום ששני מאורעות אלו הראו לו שעם ישראל יודע מתי לעמוד זקוף ומתי להיכנע. על פי חז"ל, יתרו כבר ניסה את כל סוגי העבודות הזרות שהיו באותה תקופה (והיו הרבה) והן לא הניחו את דעתו משום שהאנשים שעבדו בכל העבודות הזרות הללו לא ידעו איך להתייחס נכון לבני אדם. הם היו מוכנים

להקריב את חיי עצמם, חיי ילדיהם או את חיי איך-ספור בני אדם אחרים ללא שום סיבה. חיי אדם היו חסרי ערך עבורם. הם השתמשו בכוח ובאלימות גם במקומות שלא היה שום צורך להשתמש בהם. הם לא ידעו מתי להפעיל כוח ומתי לוותר, מתי להתעקש ומתי להיכנע. כאשר בני ישראל הגיעו לים סוף וצבא מצרים רדף אחריהם, הם התחלקו לכמה קבוצות. חלק מהעם הציע לשוב מצרימה, חלק אחר רצה להילחם בצבא מצרים, היו גם כאלה שהציעו להתאבד והקבוצה האחרונה אמרה: "הבה נסמוך על ה' ונלך קדימה". דעה זו היא שהתקבלה וזה אכן מה שעשו בני ישראל, הם סמכו על ה' והלכו קדימה אל תוך הים. הם לא ניסו להילחם במצרים, הם גם לא החליטו לחזור למצרים או לבצע התאבדות המונית. הם בחרו בדרך של הכנעה וקבלת הדין והחליטו להיכנע לרצון ה'. הם לא הסכימו לוותר על כבודם ולשוב להיות עבדים במצרים והם לא הסכימו לפגוע בעצמם. הם בחרו בדרך של כניעה מכובדת בפני ה'. הגישה הזו הוכיחה את עצמה והים נפתח לפניהם.

יתרו גם שמע על מלחמת עמלק. עמלק ארב במדבר ותקף את החלשים שבעם ישראל, אלה שנסרכו מאחור בשולי המחנה, מחוץ לענן הכבוד. אנשים אלה היו בתחתית הסולם חברתי בעם. על פי חז"ל אלה היו בני שבט דן, שהיו עובדים לעבודה זרה. בכל זאת, כאשר הם הותקפו ע"י עמלק, שאר העם לא הניח להם להיהרג אלא יצא כולו למלחמה לעזרתם. עם ישראל קם ויצא כאיש אחד להגן על האנשים החלשים וחסרי ההגנה האלה, אף על פי שהיו עובדי עבודה זרה. כאשר זה הגיע להצלת חיי יהודים, בני ישראל לא נכנעו. הם קמו והתייצבו בקומה זקופה לעזרת אחיהם. זה עשה על יתרו רושם חזק מאד. בתרבויות אחרות, אז וגם היום, חסר-היכולת הוא חסר-ערך. החלש, העני, החולה או הזקן נתפשים בעיני החברה כמשא מעיק שיש להיפטר ממנו והחברה אינה רואה שום סיבה לעזור להם או להגן עליהם. הבריאים והחזקים אינם מוכנים לבזבז עליהם אנרגיה או ממון ואותם אנשים חלשים מרגישים בעצמם את עצמם כמיותרים. בעם ישראל זה לא ככה. אנו יודעים שהחלש וחסר היכולת זכאי וראוי להגנה לא פחות מכל אדם אחר. בסופו של דבר עמלק קיבל מידה כנגד מידה. כמו שהם פגעו בחלשים שבעם, הם עצמם נחלשו, כמו שכתוב "ויחלוש יהושע את עמלק על פי חרב" - שיהושע החליש את עמלק בחרבו. היכולת הזו של עם ישראל לדעת מתי לעמוד בעקשנות ובגבורה ולהילחם ומתי להיכנע, היא שגרמה ליתרו להימשך אחרי עם ישראל ולרצות ללמוד מהם אורחות חיים.

תרו

אבא ואמא מגלים את האמת

"כבד את אביך ואת
אמך למען יאריכון
ימין על האדמה אשר
ה' אלוהיך נותן לך";
(שמות כ"ב)

אנשים רבים מנסים למצוא פתרון לבעיותיהם באותו אופן שבו הם עוברים על כותרות העיתון. הם לא באמת נכנסים לתוך הנושא וחוקרים אותו על כל היבטיו לפני שהם מגיעים להחלטה. הם מעדיפים לפעמים שמישהו אחר יגיד להם בכמה מלים מה עליהם לעשות ולפתור בכך את העניין. הם לא מעונינים בנייתוח מקיף ועמוק של הנושא עם כל ההקשרים שלו וההשלכות שיש לו על נושאים אחרים. רוצים פתרון מידי, "אינסטנט", ללא מאמץ רב וללא דיחוי.

פעמים רבות באים אלי עם בעיה מסוימת וכשאני מתאר להם את מורכבותה הם אומרים משהו כמו: "הרב, אני לא מעוניין בכל הספקולציות האלה. תכל'ס, מה השורה האחרונה?" מובן שאני יכול לתת להם מיד את השורה האחרונה, אבל אז הם מתנהגים כמו רובוטים, ללא ההבנה הראויה את העניין. אם הם מסכימים לקחת חלק בשיקול הדעת המביא את ההכרעה הסופית, הם עשויים לרכוש את התובנה איך ניגשים לפתרון בעיה מסוג זה ואולי עוזרים לי לחסוך את הפניה הבאה שלהם אליי...

הרב עדין שטיינזלץ אמר פעם שהתלמוד הוא ספר מוזר, כי כדי ללמוד אותו אתה צריך להתווכח איתו.

למעשה, הטקסט עצמו קורא לך: "התווכח אתי, חלוק עלי". הבעיות והדילמות שהתלמוד דן בהן אינן נפתרות לגמרי, הן תמיד מזמינות את הלומד ומשאירות לו מקום להוסיף את התרומה שלו לדיון. ואכן כל דור של חכמים, מאז ראשוני האמוראים ועד חכמי דורנו, הוסיף והעשיר את הדיון התלמודי. מה שיש בידינו היום הוא דיון אחד ארוך, שהולך ונמשך, כשכל דור מוסיף את התרומה המיוחדת שלו על פי השתנות הזמנים ונסיבות החיים החדשות שהופיעו באותו דור. לשון התלמוד "אביי אומר, רבא אומר" בזמן הווה ממחיש שאין זה דיון שהתרחש והסתיים, אלא תהליך דינמי שמוסיף להתקיים.

כשמעיינים בתלמוד, רואים מיד שהוא מלא מחלוקות. זה מטהר וזה מטמא, זה מכשיר וזה פוסל, זה מתיר וזה אוסר. קשה למצוא עמוד ללא מחלוקת בין החכמים, כשכל צד מגייס את מירב ומיטב הטיעונים כדי להוכיח את צדקתו. יחד עם זה מיד רואים שאין מטרתם העיקרית של החכמים לנצח בוויכוח, אלא לברר את האמת. לפעמים אפשר לראות שחכם אחד אומר לבר – פלוגתא שלו: "אתה יכול לתרץ את הקושיה שהטלתי עליך אם תאמר כך וכך". כשעוסקים בבירור האמת לא חשוב מי מנצח בוויכוח. מה שחשוב הוא להגיע לאמת. זאת אומרת, שכל צד מתבצר בעמדתו ומגן עליה בקנאות רק כדי למצות את הטיעון המסוים בו הוא מאמין ולבטא אותו בשלמות, אולם בסופו של דבר לשני הצדדים יש מטרה משותפת – שהאמת תתברר ותופיע בצורה השלמה ביותר. העושר של הטיעונים בעד ונגד עניין מסוים חשוב כדי שאפשר יהיה להשליך וליישם את העקרונות העולים מהדיון הזה לגבי מגוון כמה שיותר גדול של מצבי חיים. מי שלומד את הגמרא ברצינות ומתאמץ להבין את אורח החשיבה ואת שיקולי הדעת של חכמי הגמרא בסוגיה, יוכל אחר-כך להשתמש בתובנות שרכש בבואו לפתור דילמות חדשות המובאות לפניו להכרעה.

אחת מעשרת הדיברות, המופיעות בפרשתנו, היא "כבד את אביך ואת אימך". מלבד המשמעות המילולית הפשוטה של המלים, אפשר גם להתייחס למושגים "אב" ו"אם" באופן מטאפורי כאל שני חלקיה העיקריים של תורתנו. על פי "ילקוט ראובן", "אביך" מייצג את התורה שבכתב ו"אימך" – את התורה שבעל-פה. הקשר בין שני חלקי התורה לאב ולאם קשור לתפקיד המיוחד של כל אחד מההורים:

התורה שבכתב מציגה את העקרונות. היא סמכותית וקפדנית, מעמידה סטנדרטים מוסריים קבועים ותובעת ציות ללא פשרות. התורה שבעל-פה, לעומת זאת, לוקחת בחשבון את נסיבות החיים האישיות הפרטיות המשתנות. היא מתייחסת לדברים בתוך ההקשר שלהם. היא מתבוננת בחולשות, כמו גם בעוצמות, של הטבע האנושי. היינו מצפים, לפיכך, שהתורה שבעל-פה תהיה הרבה יותר חביבה ואטרקטיבית אצל העם היהודי. ואולם, חז"ל מסבירים לנו שלא כך היו פני הדברים.

על המלים "ויתצבו בתחתית ההר" (יט,יז) דרשו חכמינו במדרש תנחומא: אמר רב דימי: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה – מוטב, ואם לא – שם תהא קבורתכם. על פי המדרש הזה, בני ישראל לא רצו לקבל את התורה והיה צריך להכריח אותם לקבלה. המדרש מסביר, שאיננו יכולים לטעון שהכוונה כאן היא לתורה שבכתב, שהרי לגביה כבר הכריז כל עם ישראל פה אחד "נעשה ונשמע". חייבים לומר שחלק התורה שאותו לא רצו בני ישראל לקבל ושהקב"ה היה "צריך" לכפות עליהם הוא התורה שבעל-פה.

מדוע נמנעו ישראל מלקבל את התורה שבעל-פה? הסיבה היא שתורה שבעל-פה תובעת עמל ויגיעה מצידנו. את התורה שבכתב מקבלים כמו שהיא. זהו ספר מושלם וחתום, המציג את העקרונות הנצחיים הכלליים, אך אינו דורש מאמץ מידי. התורה שבעל-פה מזמינה אותנו לעבודה. היא תובעת מאיתנו מאמץ של המחשבה, ירידה לפרטים וניסוח של הנחיות מעשיות מדוייקות לגבי מצבי חיים שונים. לקבל את התורה שבעל-פה משמעו לקחת על עצמך משימה קשה. על-פי המדרש, בני ישראל לא היו מוכנים לכך.

עדיין רוח זו קיימת בקרבנו. אנו מחפשים חיים קלים, ללא מאמץ. תרבות ה"אינסטנט" שורה לא רק בהרגלי האכילה שלנו אלא גם בהרגלי החשיבה שלנו. היא מעצבת את הרגלי הצריכה שלנו והיא משפיעה גם על אופי חיי המשפחה שלנו. אנו מצפים שהכל ילך בקלות ואם צצות בעיות, אנו נמשכים לפתרונות – קסם מידיים, אשר לפעמים מביאים הקלה זמנית במצב בלי לחולל תיקון רציני ותהליך של בניה משמעותית ורצינית לטווח רחוק. הגישה הזו לא נעצרת בפתח בית המדרש. אנו נרתעים מלימוד התורה שבעל-פה, קרי – התלמוד. אנו רוצים תשובות קצרות.

אנו מצפים לקבל חכמה אינסטנט ויהדות אינסטנט ותורה אינסטנט עם מינימום השקעה של מאמץ מצידנו. זה לא ילך. "לפום צערא - אגרא", לפי הצער, המאמץ - כך השכר. בעולם הרוחני, רק מה שנקנה ביגיעה נקנה בקנין גמור. בסופו של דבר, אנו יהודים לא בזכות התורה שבכתב. אנו יהודים בזכות התורה שבעל-פה.

דורות רבים של עמלים בתורה העבירו לנו את הלפיד כדי שנשמור על הלהבה, נלבה אותה ונמסור אותה הלאה לבנינו. לא בכדי, באלפיים השנים האחרונות עמים רבים אימצו את התורה שבכתב אולם אף עם אחר לא לקח לעצמו את התורה שבעל-פה. ודאי, אף אחד אינו מוכן להתאמץ על מה שאינו שלו.

בשביל חיים שלמים יש צורך גם באב וגם באם. אנו צריכים לעסוק בשני חלקי התורה. כמו שהאב מתחיל את תהליך יצירת הוולד, כך התורה שבכתב מתחילה את תהליך התורה, וכמו שהאם עמלה ומתאמצת בלידת התינוק, כך העמל והמאמץ בלימוד התורה שבעל-פה מולידים את האישיות היהודית המיוחדת. עצם הטורח והיגיעה המאפיינים את לימוד התורה שבעל-פה הם המביאים לידי ביטוי את האיכות המיוחדת של הנפש היהודית במלוא הדרה.

שפטים

"הרב, - פנה אלי משהו לא מזמן - ישנה אפשרות להרכיב לי רגל מלאכותית כך שאוכל שוב ללכת, אבל כיוון שה' גזר שאשאר עם רגל אחת החלטתי לא לקחת רגל מלאכותית."

דבריו שיקפו דילמה הקיימת בעולמו של האדם המאמץ - אם אנו מאמינים שה' הוא מקור הכל והכל בא ממנו, איך אנו יכולים לרצות שדברים יהיו אחרת ממה שהם? אם זה מה שנגזר עלינו, האם עלינו להשתדל לשנות את גורלנו או לקבל את המציאות כמו שה' החליט שהיא תהיה בלי לנסות לשנות אותה? שאלתי את אותו אדם, "אינך רעב לפעמים?". "ודאי שכך", הוא ענה. אמרתי לו, "אם ה' גזר שתהיה רעב, מדוע אתה אוכל? האם אינך משנה בכך את הגזירה של ה'?"

אצל הרבה הוגים מודרניים, הדת מתוארת כעומדת בסתירה לרצון הטבעי של האדם לשפר את מצבו. הדת, הם טוענים, מציבה את האדם בעמדה פסיבית בה הוא עליו לקבל את גורלו בלי עוררין ובלי מוטיבציה לחולל שינוי במציאות. זוהי הסיבה שקרל מרקס, שהיה אנטי-דת, כינה את הדת "אופיום להמונים". כינוי זה הוא אולי נכון לגבי דתות אחרות, אולם ודאי שאינו מתאר

האם אנחנו מאמינים בגורל?

"אם יקום ויתהלך
בחוץ על משענתו
ונכה המכה רק שבתו
יתן ורפא ירפא:"
(שמות כא, יט)

את הדת היהודית. אנו איננו מאמינים שאנו צריכים לקבל את גורלנו כקביעה שאין עליה עוררין. עלינו להשתמש בבחירה החופשית שלנו, בשכלנו ובכל כשרונותינו כדי להשתדל להיות את חיינו בצורה השלמה והטובה ביותר. יתרה מזאת, חכמינו לימדו לנו שאנו עתידים לתת את הדין על כל פרי טעים שיכולנו לאכול ממנו ולא אכלנו. כלומר, ה' מצפה שאנו נעשה מאמץ כדי ליהנות מהחיים.

כמובן, החיים מזמנים לנו צער וייסורים אשר אין בכוחנו למונעם או להינצל מהם. אולם במידה שאנו כן יכולים לשנות את המצב לטובה, יש לנו הזכות ואף מוטלת עלינו החובה לעשות כן. אנו מאמינים בגורל כאל מושג המתייחס אל אותו חלק של המציאות עליו אין לנו כל יכולת השפעה. אחרי שניסינו, השתדלנו והתאמצנו בכל יכולתנו לשנות משהו ולא הצלחנו - רק אז אנו צריכים להשלים עם המציאות, לעת עתה, ולהתפלל לה' שיבוא יום וגם זה יתוקן.

אנו עם קשה-עורף, לעולם איננו מתייאשים. אנו מצפים ומתפללים שלעתיד לבוא, בביאת המשיח, יתוקן העולם וכולו יהיה רק טוב. לא יהיה בו רע פיסני, כגון אסונות ומחלות ולא רע מוסרי, של חטאים ורשעה. זה יהיה עולם ללא מוות וללא כאב. זה מה שאנו מבקשים ב"קדיש", שיתגדל ויתקדש שמו הגדול בעולמו שברא כרצונו, והוא ימליך את מלכותו ויצמיח את גאולתו ויקרב את משיחו במהרה. זוהי הסיבה שאבלים נהגו לומר בציבור תפילה נפלאה זו. בתוך ומתוך הצער והיגון שלהם הם מודיעים שהם לא איבדו תקווה, שהם מאמינים שבסופו של דבר הכאב, הצער ואפילו המוות בעצמו יסולקו מן העולם.

הרעיון הזה מופיע בפרשתנו. נאמר בו "ורפא ירפא", שמשמעו שלא רק שניתנה לרופאים רשות לרפא, אלא הם אפילו מצווים לעשות כן. אנחנו צריכים ללכת לרופאים. על פי ההלכה אסור בכלל לגור בעיר שאין בה רופא. איננו יכולים לטעון: "ה' עשה שאהיה חולה - אז הוא ידאג לרפא אותי". אנחנו משתתפים עם הקב"ה בתיקון העולם. אנחנו השותפים הזוטרים שלו בתהליך הבריאה המתמשך. הוא רוצה שנעשה את העולם הזה כמה שיותר טוב, ככל יכולתנו. על המלים הבאות בסיום סיפור הבריאה, "כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות" יש מסבירים בדרך הדרש שה' ברא את האדם כדי שימשיך לעשות ולשכלל את

הבריאה. בכך נעשה האדם שותף למעשה בראשית, ע"י שהוא מרפא את החולים, סומך את הנופלים (תומך בעניים וחלשים) ומשתמש בכל הכשרונות שניתנו לו כדי לעשות את העולם הזה מקום טוב יותר. מובן שה' יכול לעשות הכל לבד, אולם בטובו הגדול הוא בחר בנו להיות שותפים זוטרים שלו בפרוייקט הגדול הזה של תיקון העולם.

ה' רוצה שניקח יוזמה, שנעשה את כל מה שאנו יכולים כדי לעשות טוב בעולם. ה' אינו רוצה שניכנע לתנאי המציאות כפי שהם. ר' מנחם מנדל מקוצק נהג לומר שכל בנייה למציאות וייאוש מיכולת התיקון שלו היא תוצאה של בערות. הייאוש הוא אחד החטאים הגדולים ביותר. חכמינו אומרים, שבמקום שיש ייאוש, אי אפשר להרגיש את מציאות ה'. החיים יכולים להיות טובים מאוד ואנחנו צריכים לעשות הכל כדי שהם יהיו טובים. עבודת ה' חייבת להיות בשמחה ובאמונה. אפשר לחוש את מציאות ה' רק מתוך בטחון ושמחה.

לפעמים קורה, שעבד עברי אינו רוצה להשתחרר. תקופת העבדות של עבד עברי היא מוגבלת. אורך הזמן המירבי בו אפשר להחזיק עבד עברי הוא שש שנים: "כי תקנה עבד עברי, שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחופשי חנם". מה עושים אם לאחר שש שנים של שהיה בבית אדונו העבד אינו רוצה לצאת לחופשי ומבקש להמשיך להיות עבד? האם הוא רשאי לוותר על חרותו? התורה אומרת שהוא רשאי לעשות כן והוא יוכל להישאר לשמש בבית אדונו, אולם ישנו טקס מיוחד שהאדון והעבד צריכים לעשות: "ואם אמור יאמר העבד, 'אהבתי את אדוני...לא אצא חופשי', והגישו אדוניו אל האלוהים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם". המילה "האלוהים" כאן היא במשמעות של בית דין. האדון מביא את המקרה אל בית הדין, שהרי מכירת העבד לאותו אדון נעשתה ע"י בית הדין ולכן הבקשה לחריגה מתקופת הזמן הרגילה של העבדות צריכה לקבל את אישורו של בית הדין. אחרי שבית הדין הסכים למהלך הזה, האדון מעמיד את העבד סמוך לדלת ומנקה את אוזנו במרצע. שואלים רבותינו בגמרא, מדוע "מענישים" את האוזן דווקא? עונה ר' יוחנן בן זכאי: "אוזן ששמעה בהר סיני 'כי לי בני ישראל עבדים', והלך וקנה אדון לעצמו - תירצע!". כלומר, כשה' בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו בהר סיני הוא קבע שאנו נהיה משועבדים רק אליו. להיות עבד של

הקב"ה משמעו שאנו מאותו רגע מתחילים לפעול בעולם כשותפים שלו. אסור לנו להיות משועבדים לשום דבר ולאף אחד אחר, משום ששעבוד כזה יסתור את הברית שלנו עם ה' וידכא את יכולת הפעולה שלנו. מצב כזה הוא בלתי אפשרי כי אנו חייבים להיות פעילים מאד בעולם ולכן אסור לנו לקחת לעצמנו אדונים אחרים, שבהכרח ימנעו את חופש הפעולה שלנו. כדי להיות שותפים נאמנים של ה' אנו חייבים להיות חופשיים לפעול ללא מגבלות נוספות לאלו של התורה.

אי אפשר להכריח אדם להיות בן-חורין, אבל הוא צריך לדעת שכאשר הוא מבקש להיות עבד לאדם אחר, הוא בוגד בתפקיד שלו כעבד ה', שצריך להיות חופשי ופעיל בתיקון העולם. אסור ליהודי להיות עבד לשום אדם ולשום אידיאולוגיה מעשי ידי אדם. אסור ליהודי להשלים עם מצב מקולקל של החברה שבה הוא חי. יהודי נמצא בעולם כדי לעשות כל מה שהוא יכול כדי לתקן אותו. רק אם לאחר כל מאמציו הוא לא הצליח לשפר את המצב, אז נכון להתייחס אל זה כגזירה עליונה, שכך הוא רצון ה'.

שפטים

כמעט תמיד אנו קוראים את פרשת "שקלים" יחד עם פרשת משפטים וישנו רעיון החורז את שתי הפרשות הללו. על הפסוק הפותח את פרשת השבוע, "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", מעיר רש"י: "אמר לו הקב"ה למשה: אשר תשים לפניהם, בשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם". כאן המקור לשמו של ספר ההלכה העיקרי שלנו, "שולחן ערוך" ומפרשיו מכוונים בהתאם "נושאי הכלים". משמעות הביטוי הזה הוא שהתורה צריכה להיות זמינה ומובנת לכל אדם. היא שייכת לכולם והשייכות צריכה לבוא לידי ביטוי מעשי. מי שמלמד תורה צריך לעשות זאת באופן כזה שהדברים יהיו מובנים ככל האפשר גם כאשר עוסקים בנושאים קשים ומורכבים.

פרשת שקלים מזכירה את הציווי לתת מטבע של מחצית השקל לצורך מימון ההוצאות השוטפת של בית המקדש. חובה זו מוטלת על כל אדם, ללא תלות במצבו הכלכלי. המסר כאן הוא ברור: לכל אדם מישראל יש חלק בבית המקדש. בית המקדש אינו שייך רק לכוהנים או רק לחכמים או רק לצדיקים, אלא לכל אחד ואחד מישראל. כך גם התורה שייכת באותה מידה לתלמיד-חכם ההוגה בה יומם ולילה ולהדיוט שאינו יודע צורת אות.

מי רוצה להיות קדוש?

"ואנשי קודש תהיון

לי ובשר בשדה

טרפה לא תאכלו:"

(שמות כב, ל)

החובה והזכות לגשת וללמוד את התורה מוטלות על שניהם באותה מידה. זוהי שייכות לאומית מהותית, סגולית, שאינה תלויה באפיונים אישיים משתנים. עם כל קדושתה ורוממותה של התורה, היא צריכה להיות מוגשת בצורה קליטה ומובנת גם לאדם הפשוט.

אחרי פרשת יתרו, עם התאורים הגרנדיוזיים של מתן תורה עם האש והברקים וקול השופר, אנו מגיעים בפרשת משפטים לפרטים הקטנים של חיי היום יום, איך התורה הגדולה הזאת מתקיימת הלכה למעשה בחיים השגורתיים. זוהי הפרשה העמוסה במספר הגדול ביותר של מצוות בכל התורה: מצוות בין אדם למקום ומצוות בין אדם לחברו, דיני ממונות ודיני נזיקין וגנבות וגזלות וצדקה ואיסורי עריות ועבודה זרה ומה לא. אפשר להרגיש ירידה במתח של הקדושה מהפרשה הקודמת לפרשה הזאת, אולם אם מתבוננים בדבר מבינים שאין זה כך. דווקא המצוות המעשיות המפורטות מבטאות את הקדושה הגדולה של התורה הלכה למעשה ונותנות לה ביטוי בחיים האמיתיים. אפשר להשוות את זה לחזרה מירח הדבש. נגמרו החגיגות הגדולות והארועים המוחצנים רבי-המשתתפים. עכשיו נכנסים הביתה ומתחילים את החיים האמיתיים. עכשיו מיישמים בפועל בחיים את טקס הקידושין רב-הרושם.

כתוב בפרשה, "ואנשי קודש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". העיר על כך ר' מנחם-מנדל מקוצק, הידוע באמרותיו השנונות - הקב"ה לא צריך שנהיה מלאכים. לא חסרים לו מלאכי קודש. החכמה היא להיות אנשי קודש. להיות "אנשי קודש" זה אומר להיות בעולם הארצי, החומרי, הטבעי, עם כל הבעיות שלו, אבל במגמה של קדושה. הציווי להיות איש קדוש מתייחס לכל אחד ואחד בעם ישראל. כל אדם יכול להיות קדוש, מכיוון שהקדושה קשורה לדחפים הבסיסיים של המין האנושי: אוכל, מין, כח. הם קיימים אצל כל אדם ולכן כל אדם יכול לקדש אותם ולהתקדש על-ידם.

כדי להיות עם ה' אתה צריך לרצות להיות קדוש. כדי להיות קדוש לא צריך להיות מלאך. כשהתורה מדברת על קדושה, היא מדברת בעיקר על אכילה נכונה ("בשר בשדה טרפה לא תאכלו"), על חיי זוגיות נאמנים ועל זהירות מרדיפה מוגזמת אחר כוח וכבוד. תאוות האכילה, יצר העריות והרדיפה אחר הכבוד הם האויבים הגדולים של חיי קודש. בעצם, הם האויבים הגדולים של סתם חיים בריאים. אדם שאינו יכול לבקר ולשלוט על יצר האכילה שלו, אדם שמתנהג בהפקרות מינית ואינו מצליח למצוא את סיפוקו בתוך ביתו עם בן זוגו או אדם שמוכרח לקבל כבוד מבני אדם אחרים כדי לחוש את עצמו בעל עוצמה או בעל ערך - אנשים אלה אינם רק לא-קדושים. הם גם אומללים. מה שהתורה מצווה אותנו זה להיות חיים טובים, חיים מאושרים. אדם השולט על הטבע החייתי שלו, אדם שאוכל באופן מכובד ומבוקר, אדם היודע לנווט את היצרים המיניים שלו למסגרת הנכונה ואדם שיודע שהוא יקר ואהוב ללא תלות בכבוד שהוא מקבל מבני אדם אחרים - הם אנשים מאושרים, אנשי קודש. כל אחד מאתנו יכול להיות כזה.

הקב"ה מתחיל מהעיקר, מהאידיאל, מהתכלית. הארון מכונה גם "ארון הברית". הוא מחזיק בתוכו את לוחות הברית השניים ואת שברי הלוחות הראשונים שניתנו למשה רבנו בהר סיני. הארון מונח בקודש-הקודשים, המקום המקודש ביותר עלי אדמות. זהו המרכז, זוהי הנקודה הפנימית ביותר, שהיא תכלית הכל. הכלים האחרים, כמובן כולם קדושים מאד, אך לא במעלה העליונה הזאת. והמשכן עצמו - מסביב, מקיף ותוחם את הכל. כשהקב"ה מלמד את משה את מלאכת בניית המשכן, כשהקב"ה מלמד את משה את סוד מלאכת תיקון העולם, הוא מתחיל בתכלית, ביעד האחרון, בנקודת השאיפה האולטימטיבית, בקודש העליון. אחר כך הוא ממשיך ועוסק בכלים האחרים על-פי סדר יורד של קדושתם. זה הסדר: קודם התכלית, אחר כך האמצעים. כשמשה ניגש למלאכת הבניה עצמה, הוא מתחיל במשכן וממשיך בסדר קדושה עולה עד הארון. זה הסדר: מן החוץ פנימה, מן האמצעים אל התכלית.

כשמתחילים לבנות משהו גדול, קודם כל צריך לדעת לאן רוצים להגיע, מהי התכלית אליה שואפים, מהו **החלום**. אחר כך ובהתאם לכך מתכננים את הכלים ואת הדרכים איך **ללחוץ** כדי להתקדם ולהגיע להגשמת החלום. בלי חלום, אין בשביל מה ללחוץ. כשיודעים מהי התכלית, ברור לכל העוסקים במלאכה עבור מה הם מתאמצים. מלבד זאת, לאורך כל הדרך בהתקדמות לקראת היעד ישנה נקודת התייחסות קבועה, שאפשר להחליט על פיה לגבי כל אמצעי אם הוא נכון וכדאי או לא, ע"י שבוחנים ובודקים באיזו מידה הוא אכן מקדם אותנו אל אותה התכלית. מצד שני יש לזכור, שבתהליך העבודה עצמו אי אפשר להתחיל מהסוף, צריך להתחיל מההתחלה ולהתקדם בהדרגה. למרות שהיעד הוא נחשק, אסור לרוץ. אי אפשר לוותר על שום שלב בסולם, על שום אמצעי חיוני בדרך, כדי שאכן נגיע בסופו של דבר אל היעד באופן השלם ביותר.

שלושה מכלי המשכן הגדולים - הארון, השולחן והמזבח - נישאו בזמן המסעות בעזרת מוטות מיוחדים שהושחלו בטבעות שהותקנו למטרה זו בצדי הכלים. אולם בעוד מוטות השולחן והמזבח הוסרו בזמן החניות, מוטות הארון נשארו בו תמיד. פסוק מפורש מורה כך: "בטבעות הארון יהיו הבדים, לא יסורו ממנו" (כה, טו). עד כדי כך העניין עקרוני, שהרמב"ם ב"ספר המצוות" שלו מונה את איסור הסרת

רומה

נשיאה טובה

"ועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם:"
(שמות כה, ח)

בפרשת "תרומה" מצווה ה' את משה על בניית המשכן, שהוא התחליף הזמני לבית-המקדש בזמן שעם ישראל נמצא במדבר. ה' מוסר למשה הנחיות מפורטות בנוגע למבנה והצורה של המשכן וכלי העיקריים - הארון, השולחן והמנורה. אם מתבוננים בסדר הדברים רואים, שקודם מופיע הציווי על בניית הארון, לאחר מכן השולחן, המנורה ולבסוף המשכן עצמו. אחר כך, כשהתורה מתארת את בניית המשכן למעשה, בפרשת "ויקהל", הסדר שונה: משה בונה קודם את המשכן ולאחר מכן את כליו. מה משמעות השינוי הזה?

המשכן הוא נקודת מרכז הקודש בקרב ישראל. זהו המקום עליו נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". השכינה שורה בעם ישראל ע"י המשכן ובזכותו. עבודת בנין המשכן היא ההכנה להופעת שכינה בעם ישראל. נזכור, שהמושג "מלאכה" לעניין שבת נלמד מתוך המלאכות שנעשו בבניין המשכן. כאן נוסד ומתרכז שיתוף הפעולה של ריבונו של עולם ועם ישראל במלאכת שכלול העולם ותיקונו. לכל פרט במשכן עצמו וגם לכל פרט בסיפור פרשת בניית המשכן בתורה יש משמעות נצחית ואנו יכולים ללמוד מהם על אופי שיתוף הפעולה הזה.

בדי הארון כאחת מתרי"ג מצוות מן התורה. מדוע כל-כך חשוב שמוטות הנשיאה ("הבדים" בלשון התורה) ישארו תמיד צמודים לארון הברית?

השולחן, המזבח ושאר כלי המשכן שייכים לחלק העבודה המסור בידי הכהנים, נציגי העם לשרת בחצר הקודש של המשכן והמקדש. הארון, המכיל בקרבו את לוחות הברית, מייצג את התורה. התורה שייכת לחלק העבודה המסור לכל ישראל. עשרת הדברות החרותות על הלוחות הם תמצית התורה, והתורה צריכה להיות במצב של נשיאה תמידית, אף פעם לא לגמרי מונחת. המצב הרגיל של השולחן והמזבח הוא שהם מונחים במקומם במרכז הקודש וכך משתמשים בהם לעבודתם המתאימה. המצב הרגיל של התורה הוא שנושאים אותה, לוקחים אותה אל החיים המעשיים היום-יומיים ומיישמים אותה שם. זוהי עבודתה וזהו שימושה. אם התורה מונחת במקום אחד - היא מתבזבזת. התורה מיועדת להיות נישאת על הכתפיים, לחיות בחיים ולהחיות אותם. היא שייכת לכל מרחבי המציאות, לא רק לחצר המשכן. היא נועדה להאיר את כל העולם, גם ובמיוחד את המקומות החשוכים יותר, ולא רק להיות מונחת באור הקודש הבהיר של המשכן.

המוטות הקבועים בצידי הארון מזכירים לנו את היחס הנכון שצריך להיות לנו אל התורה, הם קוראים לנו, לכל אחד מאיתנו, לגשת ולשאת את הארון, לקחת ולהביא את התורה אל כל מקום בו הוא נמצא. ה' מצווה עלינו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". לא כתוב "בתוכו", כלומר בתוך המקדש, אלא "בתוכם", בתוך עם ישראל. ה' רוצה לשכון לא רק במשכן או בבית הכנסת, אלא בתוך כל אחד ואחת מבני ישראל. עיקר הערך של המשכן אינו שהוא מהווה בעצמו ובמקומו מקום קדוש, אלא שבזכות ההשפעה שלו הקדושה מגיעה לכל מקום. עם ישראל בנה את המשכן עם החומרים הטבעיים היקרים ביותר - זהב, כסף, נחושת וכו' - כדי ללמד אותנו שאנו יכולים להשתמש בחומרים הטבעיים של החיים כדי לקדש אותם. במלים אחרות, הדרך אל המימד הרוחני של החיים ואל הקדושה עוברת דרך יחס נכון ושימוש נכון בעולם החומרי. חיים קדושים אינם נלחמים בחיים הטבעיים, אלא מרוממים אותם.

בחלק הקדוש של המשכן, שנקרא "קודש", עמדו שלשה כלים: המנורה, השולחן ומזבח הקטורת. המנורה הייתה חייבת להיות עשויה מיקשה אחת. אסור היה לקחת כמה חתיכות זהב ולחבר אותם יחדיו, אלא היא נעשתה מחתיכה אחת גדולה של זהב, שעוצב לצורה המיוחדת של המנורה. המנורה, מלמדים אותנו רבותינו, מסמלת את התורה, את עולם הלימוד היהודי. המטרה של הלימוד ביהדות אינה לאסוף ולאגור עוד ועוד מידע, אלא לעשות את הלומד אדם שלם, אדם בעל אחדות ושלמות פנימית. הלימוד נועד לעדן אותנו, לרומם את הרצון שלנו, לגרום לנו לרצות לעשות את מה שאנו צריכים לעשות.

על השולחן היו מונחות שתי עשרה כיכרות של לחם הפנים. לחם זה היה נאכל ע"י הכהנים בקדושה ובהרה. השולחן מסמל את הצרכים הגופניים שלנו והוא מלמד אותנו שאנו יכולים לקדש אותם. איננו אמורים להתכחש לצורכי הגוף ולדחפים הביולוגיים שלנו, אלא לטהר ולקדש אותם. איננו צריכים לצום, אולם אנו צריכים לאכול אוכל כשר. איננו צריכים להתנזר מחיי אישות, אולם אנו צריכים להשאיר אותם בתוך מסגרת הנישואין.

מזבח הקטורת מסמל את הביטוי האישי. כדי לקיים תקשורת יעילה, חשוב שכל אדם יבטא את מחשבותיו ורגשותיו, אולם הביטוי הזה חייב להיות מבוקר ומחושב. הדיבור שלנו חייב להיות בשליטה ואנו חייבים לוודא שמה שאנו אומרים יביא תועלת ולא נזק. קדושת הדיבור הוא מרכיב חשוב של אדם בריא, בית בריא וקהילה בריאה. דיבור קדוש עומד בארבעת הקריטריונים הבאים: הוא צריך לבטא קדושה, טהרה, רחמנות ותקווה. הדיבור שלנו צריך להיות כזה שמחזק את התכונות האלו, בעיקר את התקווה. אנו צריכים להביא את רוח הקטרת לכל מקום בו אנו נמצאים ומשפיעים בכוח הדיבור שלנו.

כתוב בפרשה: "ועשית שנים כרובים זהב מיקשה תעשה אותם משני קצות הכפורת" על גבי ארון הברית, בתוכו היו מונחים הלוחות השניים ושברי הלוחות הראשונים, ניצבו שני "כרובים". מהם הכרובים הללו, איך הם נראו? חז"ל אומרים שהיו אלה דמויות של ילדים, בן ובת. כאשר עם ישראל היה במצב מוסרי טוב ועשה את רצון

פי חז"ל, לכל אחד מאתנו יש רק חצי נשמה. לפני שהנשמה יורדת לעולם הזה, היא נחצית לשניים וכל אדם מחפש בעולם את בן-זוגו, עמו הוא שב ומתאחד בנישואין. בסיפור הבריאה שבתורה כתוב שחווה נוצרה מהצלע שנלקחה מאדם. בחז"ל מופיע תאור שונה. על פי מדרש המופיע בספר הזוהר, הקב"ה ברא את אדם הראשון כיצור אחד שלם, המורכב מאיש ואישה. לאחר מכן הקב"ה הפריד ביניהם וכך יצר את האיש והאישה כבריות נפרדות בגופיהם, למרות שנשארה להם אותה נשמה מקורית אחת. המשמעות הרוחנית של המדרש הזה הוא שהמהות המקורית של כל אדם יחיד אינה שלמה. הנשמה שלו חצויה, וכל אדם מרגיש זאת בתוך-תוכו. זהו ההסבר הפנימי למשיכה ההדדית החזקה שישנה בין האיש והאישה. כל אחד מהם יודע שהוא לבדו אינו שלם והוא מבקש את השלמתו. מידות הארון מזכירות לנו שאין אנו שלמים. אנו זקוקים זה לזה כדי להשתלם ואנו זקוקים לתורה ולחינוך כדי להשתלם.

מסיפור יצירת האדם על פי הזוהר אנו לומדים דבר חשוב נוסף, הנוגע לרבדים עמוקים עוד יותר של הנפש וההכרה האנושית. ה' אמר על אדם הראשון "לא טוב היות האדם לבדו. אעשה לו עזר כנגדו". מדוע לא היה טוב לאדם הראשון, הרי היה לו כל מה שהוא רצה, הוא חי בגן עדן. הוא גם לא היה בודד, כי המלאכים היוו לו חברה. מה היה חסר לו? מה שהיה חסר לאדם הראשון הוא מישהו שזקוק לו, מישהו שהוא יכל לתת לו משהו מעצמו. כשנוצרה האישה, היתה בעולם בריה הזקוקה לו, מישהי שהוא יכל להעניק לה. נתינה – זהו היסוד הנפשי העמוק של הקשר של האיש והאישה. כלפי חוץ נראה לנו שאנו מבקשים את הקשר עם בן-זוגנו בגלל מה שאנו **מקבלים** מהקשר הזה: סיפוק רגשי וגופני, רווח מעשי, חברתי וכדו'. כך זה נתפס ברמה השטחית של המודעות העצמית. חז"ל מלמדים אותנו מה מונח בעומק הרצון שלנו. בעומק נפשנו מונח הרצון לשוב ולהתאחד עם האדם הנושא את החצי השני של הנשמה שלנו כדי שנוכל **להעניק** לו.

הרצון להעניק ולהיות טוב זה לזה קיים אצלנו לא רק כלפי בן-זוגנו, אלא כלפי כל אדם אחר. חז"ל הורונו שישנן שלש תכונות אופייניות לבני עם ישראל: רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים. בפרשתנו, המתארת את מבנה המשכן, מסופר על הבריה

ה', היו שני הכרובים פונים זה אל זה ואל הארון וכשעם ישראל היה מפנה עורף לה', הכרובים היו מפנים עורף זה לזה ולארון. עם ישראל יכל תמיד לקבל אינדיקציה על נאמנותו לה' מכיוון שבימי שלושת הרגלים, כאשר היו עולים לרגל לבית המקדש, הפרוכת שהפרידה בין הקודש לקודש הקודשים היתה פתוחה והאנשים יכלו להסתכל פנימה אל קודש הקודשים (למרות שאין הם היו רשאים להיכנס לשם) ולראות את מצב הכרובים.

אם אנו רואים שהילדים שלנו מפנים עורף זה לזה ולעקרונות של היהדות, זה בגלל שהם חושבים שהעקרונות האלה כבר לא רלוונטיים, שהם מיושנים. הם חושבים שעשרת הדברות היו שייכות לעולם ישן, שכבר עבר מן העולם. לפעמים הם יכולים לחוש סימפטיה לחלק מן העקרונות של היהדות אבל להאמין שהעקרונות הללו אינם בני-תחרות עם התיאוריות, התורות וה"איזמים" למיניהם, המתאימים יותר, לכאורה, לחיים המודרניים. אנו חייבים להראות לילדים שלנו איך העקרונות של התורה הם נצחיים, איך הם ממשיכים להיות נכונים לכל מצבי החיים של העולם המודרני והפוסט-מודרני. אם אנו רוצים שהילדים שלנו יפנו זה אל זה ויפנו אל עקרונות חיי היהדות, אנו חייבים לראות בעצמנו ולהראות להם שהיהדות העתיקה שלנו היא התורה היחידה שממשיכה להיות הנכונה והרלוונטית ביותר לחיים העכשוויים של כולנו, לאין ערוך יותר מכל ה"תורות" הקיקיוניות מעשי ידי אדם שצצו ועלו לאורך ההיסטוריה ועד היום.

כשאנו קוראים בפרשה את תאור ארון הברית, אנו מבחינים בפרט מעניין. מידותיו של הארון אינן שלמות: "ועשו ארון עצי שטים אמתים ו**חצי** אורכו ואמה ו**חצי** רוחבו ואמה ו**חצי** קומתו". התורה היא דבר שלם. מדוע מידותיו של הארון, המחזיק את התורה, אינן יכולות להיות שלמות?

נרמז כאן רעיון מוסרי חשוב בנוגע למודעות שלנו את טבע האדם. כולנו יודעים, שאיש מאיתנו אינו מושלם. אם היינו מושלמים, לא היינו זקוקים לרופאים. כמו שזה נכון לגבי הגוף, כך זה נכון גם לגבי הנפש והאישיות שלנו. לכל אדם ישנן תכונות טובות, אולם יש לו גם תכונות בלתי-מושלמות. אף אדם אינו שלם. על-

התיכון, שעבר בין הכתלים החיצוניים של המשכן ושמר על יציבותם. על פי תרגום יונתן, המוט ששימש לברית התיכון של המשכן הוא אותו מוט שהחזיק את האוהל של אברהם אבינו. מהי משמעות הדברים הללו של תרגום יונתן, הרי לא ייתכן שהוא מתכוון שהקרש הזה עצמו נשאר כמו שהוא במשך מאות השנים שעברו מאז ימי אברהם אבינו? נראה לי שמה שר' יונתן בן-עוזיאל, בעל תרגום יונתן, אומר לנו כאן הוא שהיסוד הרוחני של אוהל אברהם ושרה הוא שהחזיק גם את המשכן. אוהל אברהם ושרה הושתת על חסד, על גמילות חסדים. כאשר אברהם רואה שמתקרבים לאוהלו עוברי-אורח זרים, הוא מבקש מה' להמתין לו עד שהוא יסיים לדאוג להם ולטפל בהם. המשכן מהווה מודל לבתי הכנסת שלנו. כל בית כנסת בעולם יש בו משהו מקדושת המשכן. צריך לזכור, שבית כנסת אינו מועדון חברים אקסלוסיבי ואסור שהוא יהיה כזה. בית כנסת, כדי שהיה קדוש, צריך להיות פתוח לכל אדם. הוא צריך מקום של גמילות חסדים, רחמנות ורגישות אנושית לכל הבאים בשעריו.

צוה ושבת "זכור"

ההדרכה שקיבלנו מחז"ל "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו" היא מפורסמת ומקובלת. כל אחד מבין, שהתוכן והמהות חשובים יותר מההופעה החיצונית. כלל זה נכון בחיים בכלל ועל אחת כמה וכמה כשמדובר בכוהן הגדול העובד בבית ה', שעיקר תפקידו הוא בעבודה רוחנית פנימית. על כן, כשאנו קוראים בפרשה את תיאור בגדיו המפוארים של הכוהן הגדול אנו שואלים: לשם מה כל זאת?

הכוהן הגדול לובש שמונה בגדים מיוחדים, שלכל אחד מהם יש משמעות סמלית. גם למספרים יש משמעות סמלית. המספר שיש מייצג את ששת המימדים המוחשיים של המציאות. המספר שבע מייצג את המימד הרוחני של המציאות. המספר שמונה מתייחס כבר לברכת ה' ששורה במעשי ידינו, אחרי שמילאנו את חלקנו בהכנת המציאות להשראת שכילה. זוהי התמצית של עבודת המשכן. אנו פועלים ובונים כמיטב יכולתנו, והקב"ה שולח ברכה, משרה את שכינתו, במעשי ידינו. זוהי כוונת ברכתו של משה עם השלמת בניית המשכן (שהתרחשה, כמובן, ביום השמיני): "ויהי נועם ה' אלוהינו עלינו ומעשי ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו". הכוהן הגדול חייב ללבוש את שמונת

גילוי והסתר- בבגדי הכהונה ובמגילת אסתר

"ועשית בגדי קודש
לאהרן אחיך לכבוד
ולתפארת:"
(שמות כח,ב)

מה הם התכונות המאפיינות את הלב היהודי האמיתי? אפשר למצוא אותן בתוך המלה "קטרת": האות "ק" מייצגת קדושה, שמשמעותה להתנתק לגמרי משנאה. אדם שונא אינו יכול להיות קדוש ולא חשוב איך הוא מופיע כלפי חוץ. "ט" היא טהרה. איך אנו נעשים טהורים? כשאנו מוכנים להשלים עם חוסר צדק; כשאנו מוכנים לתרום למען מטרות טובות; כשאנו משתדלים תמיד להיות מבינים, לא שיפוטניים. "ר" מייצגת רחמים. אנו צריכים להיות עם הזולת בבעיות שלו, להשתתף איתו במצוקתו. "ת" היא תקווה. אנו צריכים להיות אנשים בעלי תקווה ואלה שעוזרים תמיד לאחרים לשמור על תקווה.

המן היה ההיפך מכל זה. הוא לא יכל להתרחק משנאה. במקום לחוש חמלה ורחמים כלפי אנשים אחרים, הוא היה מוכן לתת את כל מה שיש לו כדי לפגוע בהם. הוא עשה רושם טוב, אולם הוא היה אדם מרושע. חז"ל מורים לנו לשתות בפורים עד אשר לא נוכל להבחין בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי". הסיבה לכך היא שבאמת היה קשה להבחין בין מרדכי הצדיק והמן הרשע. למרדכי היו כל התכונות הטובות שהיו להמן, אלא שלבו לא היה מלא בשנאה אלא באהבה. הוא כל הזמן חיפש איך הוא יכול לעשות טוב.

פרשת "תצוה" ומגילת אסתר מלמדות אותנו לא לשפוט על פי מראה חיצוני. לראשונה מאז סיפור לידתו בפרשת "שמות", שמו של משה אינו מופיע בפרשה אפילו פעם אחת, ובכל זאת אנו חשים את נוכחותו בכל תיבה ובכל אות לאורך הפרשה. שם ה' אינו מוזכר במגילה אפילו פעם אחת. אם רוצים, אפשר לקרוא את המגילה כרצף של צירופי מקרים. אולם אנו יודעים שצירופי המקרים בחיים אינם מקריים, שה' פועל גם בלי לגלות שהוא פועל, שהוא יכול לפעול בתוך הטבע גם בלי לשנות את הטבע. הפרשה והמגילה מלמדות אותנו להיות זהירים ביחסנו להופעה הגלויה של הדברים. ההופעה היא חשובה, אולם הרבה פעמים הדברים החשובים באמת סמויים מן העין. הלוואי שנדע תמיד לראות, מבעד לצד הגלוי של המציאות, את המימד הפנימי והאמיתי של החיים.

בפרשת "תצוה" מופיע תאור מזבח הקטורת. אנו יודעים שכלי המשכן השונים

בגדיו בזמן העבודה במשכן, אחרת עבודתו פסולה. אסור לו ללבוש בגדים אלה מחוץ למשכן. אנו יודעים, שלבושים מסוימים מתאימים לארועים מסוימים ולא לארועים אחרים. כשאנו מגיעים לבית-הכנסת אנו מקפידים להתלבש בהתאם. אף אחד לא יבוא לבית כנסת לבוש בגד-ים. הלבוש עוזר לנו לזכור היכן אנחנו ולהיות במצב הרוח המתאים. הכוהנים היו צריכים להיות מלאים בהכרה שהם עכשיו נמצאים ברמה רוחנית גבוהה מאד והעם הצופה בהם היה צריך לזכור שהוא נמצא במקום קדוש מאד.

ההופעה החיצונית היא אמנם לא העיקר, העיקר הוא התוכן, אולם ההופעה משפיעה גם על התוכן, על הרוח. היא עוזרת לנו לזכור בעצמנו ולהזכיר לאחרים היכן אנחנו ומה אנו עושים באותו מקום.

לקראת סוף הפרשה אנו קוראים על מזבח הקטורת. לכאורה, אין מקומו בפרשתנו. הוא היה צריך לבוא בפרשה הקודמת, "תרומה", בה הופיעו כל כלי המקדש. פרשת "תצוה" עוסקת ברובה בבגדי הכהן הגדול. הסיבה שמזבח הקטורת מופיע בפרשתנו היא, שהוא מייצג את חיינו הפנימיים של האדם, את הלב שלו. לכן מקומו בפרשה זו, העוסקת לא בכלי המקדש אלא באנשי המקדש. הכוהנים הם הנותנים את העיקר, את הלב, שבלעדיו כל הכלים וכל הבגדים אינם שווים מאומה. ובגדי הכהונה, המיישרים ומרכזים את ליבו של הכוהן הלושב אותם, יש להם ערך קדוש ונאצל.

במגילה אסתר אנו פוגשים דמות שיש לה כל הסימנים החיצוניים של גדלות: המן הוא אדם נבון, שאפתן, כשרוני, מסור, אך בפנימיותו הוא מפלצת. אין בו שום רצון לעשות טוב. כל כשרונותיו מכוונים להוציא אל הפועל את הרצונות הרעים שלו. אנו יכולים למצוא דמויות כאלה לכל אורך ההיסטוריה, עד ימינו אלה. הפילוסופים הגרמניים הגדולים של שנות ה-20 וה-30 של המאה הקודמת תמכו בנאצים. כל אנשי הקבינט של היטלר, מלבד אחד, היו בעלי תואר דוקטור. תארים חיצוניים לא יכולים לשמש ערובה לצדקות ואפילו לא לישרות. אדם יכול להידרדר לתחתיות שאול מוסריות אם במשכן שבתוכו חסר מזבח הקטורת, מזבח הזהב – לב יהודי אמיתי המבקש לעשות טוב.

מסמלים את התכונות הנדרשות כדי לקיים חיים יהודיים, משפחה יהודית וקהילה יהודית. אנו יודעים שכדי לחיות חיים קדושים, אנו חייבים לעשות את ההבחנות הנכונות. המנורה ייצגה את היכולת להבחין בין אמת ושקר. הארון והכפרת ייצגו את ההבחנה בין קודש וחול, השולחן את ההבחנה בין ישראל לעמים ומזבח הקטורת את ההבחנה בין קודש לקודש, שהיא ההבחנה הקשה ביותר. הרבה יותר קל להבדיל בין קודש לחול, בין חושך לאור ובין ישראל לעמים מאשר להבדיל בין צורות שונות ודרגות שונות של קודש.

זהו ההבדל בין פורים לפסח. סיפור יציאת מצרים ספוג אווירה של קדושה. מעשי ה' מופיעים בניסים גלויים שאי אפשר להתכחש אליהם: מכות מצרים, קריעת ים-סוף, ירידת המן וכו'. הקדושה של חג הפסח היא גלויה. סיפור מגילת אסתר הוא שונה לגמרי. כאן מעשי ה' מסתתרים במעשי בני אדם ובהתרחשויות מקריות-לכאורה. כשקוראים את המגילה, לא רואים את ה' ואפילו לא שומעים עליו. זהו סוג אחר של קודש - קודש שמתחפש לחול. כלפי חוץ, סיפור המגילה הוא סיפור אנושי לגמרי, עם כל התככים של חצר המלכות ועם כל הרגשות האנושיים הטבעיים המעורבים בהם. צריך עיניים של אמונה כדי להבחין ולראות את יד ה' המנהלת באורח מופלא ונסתר את כל המהלכים בשושן הבירה, ולא לכל אדם יש עיניים כאלה.

מתחילת פעולתה של הציונות ועד היום ישנם יהודים טובים רבים אשר אינם מצליחים לראות את הקדושה שבה. התנועה הציונית הוקמה והתפתחה כשנושאי הדגל הראשיים שלה היו, ועודם עד היום, אנשים חילוניים, שאורח החיים שלהם לא תאם את ההלכה היהודית. הם אף הכריזו בגלוי שהתנועה הציונית "אין לה דבר עם הדת". זאת אומרת שמנהיגי הציונות בעצמם לא היו מודעים למימד הקודש של המפעל שלהם. רבים מהם חשבו שהם מורדים ביהדות, בעוד שלמעשה המשימה הראשית שלהם היתה להציל את עם ישראל. מה שמנח בתוכיותו של המפעל הציוני הוא קודש-קדושים, אלא שהוא מסתתר תחת מעטה של חול ולכן קשה להבחין בו. אין פלא שהרבה אנשים מתייחסים לציונות ברגשות מעורבים.

אחד הדברים שקשה ביותר להתמודד איתם הוא רגשות מעורבים. למעשה, הרגשות שלנו הם תמיד מעורבים. אנחנו יכולים גם לאהוב וגם לשנוא את עצמנו, את בני-

זוגנו, את ילדינו, את הורינו. לדוגמא, ילדינו יקרים לליבנו ואנו שמחים לתת להם מה שיש לנו. יחד עם זאת אנו עשויים להיות ממורמרים בגלל הדרשות שלהם לתשומת-לב ולכסף או עם העובדה שחיינו מוגבלים יותר בגללם. אנחנו מרגישים רע עם סתירות רגשיות כאלה, חושבים שזה לא בסדר שבאותו רגע יש לנו רגשות שונים ואפילו מנוגדים כלפי אותו אדם קרוב. איך אנחנו רגילים להתמודד עם הקושי הזה? בד"כ אנו מתכחשים לרגש הרע, מסתירים אותו גם מעצמנו ומעמידים פנים שיש לנו רק רגשות טובים.

התורה מלמדת אותנו את הגישה הנכונה להתמודד עם רגשות מעורבים. בפרשתנו מסופר שה' מצווה על משה למנות את אהרון לתפקיד הבכיר של כהן גדול ואת בניו של אהרון להיות כהנים. חז"ל מספרים לנו שלמשה יש רגשות מעורבים בקשר לכך. הוא אוהב ומכבד את אחיו הגדול, אך יחד עם זאת הוא היה רוצה שבניו שלו יזכו במינוי הנכבד. משה לא מתכחש לסתירה הרגשית שבתוכו. הוא מודע לה לגמרי, אך הוא פועל רק מתוך הרגשות הטובים שלו. המפתח הוא לקבל את המורכבות הזו כדבר לגיטימי ונורמלי. זה בסדר שיש לנו רגשות מעורבים, רק שאיננו יכולים לפעול מתוך הרגשות הרעים. כשזה מגיע להחלטה כיצד להתנהג, אנו חייבים לפעול רק מתוך הרגשות הטובים שלנו.

ישנה הקבלה נוספת בין מגילת אסתר ובין פרשת "תצווה", הנקראת תמיד בשבת שלפני חג הפורים. בכל המגילה לא נזכר שם ה' אפילו פעם אחת ובפרשתנו לא נזכר כלל שמו של משה רבנו. בשני המקרים "השחקן הראשי" בהצגה אינו מופיע על הבימה. מי שרוצה, עלול לקרוא את סיפור המגילה כרצף של התרחשויות המנוהל בידי בני אדם ולא לזהות את ההשגחה האלוקית המכוונת את הארועים. פרשתנו פותחת במלים "ואתה תצוה", ואנו יודעים ש"אתה" זה משה רבנו, אולם זה לא כתוב. לפעמים לא קל לראות את האמת שבתוך תופעות המציאות.

בגמרא מופיע מדרש מעניין, המתאר את התינוק במעי אמו, טרם יציאתו לעולם. המדרש אומר, שהתינוק לומד אז את כל התורה כולה וממש לפני הלידה בא מלאך, סוטר על פיו ומשכיח ממנו את כל מה שלמד. השאלה שמיד נשאלת היא, מה הטעם ללמד את התינוק את כל התורה כולה, אם אחר-כך משכיחים אותה ממנו?

העניין הוא, שסטירת המלאך משכיחה מהתינוק את התורה רק ברמה המודעת, אבל בתת-מודע שלו נשאר כל מה שהוא למד. כל מה שהוא ילמד במשך חייו יהיה למעשה תהליך של היזכרות. בזכות הלימוד המיוחד לפני הלידה יש לנו יכולת אינטואיטיבית לזהות את האמת, שהרי למדנו אותה כבר, אולם יכולת זו אינה תמיד אמינה. ללא לימוד רציני אנו עלולים לטעות ולומר על שקר שהוא אמת. לימוד התורה מברר ומחזק אצלנו את יכולת הזיהוי הזו ומקנה לנו את היכולת להבחין באמת גם כאשר היא מכוסה ונסתרת.

זהו התפקיד של שמן הזית, המסמל את אור האמת. בשביל הדלקת המנורה השתמשו בשמן הזית הזך והמובחר ביותר, מכיוון שהמנורה מסמלת את חכמת התורה, שחייבת להיות זכה וטהורה. הזית הוא פרי מעניין. בצורה הגולמית שלו, כשהוא עדיין פרי צעיר וטרי, טעמו מר והוא אינו ראוי לאכילה. רק אחרי שמועכים ומרסקים אותו מפיקים ממנו שמן, שיש לו טעם טוב והוא ראוי לאכילה ומתאים גם להדלקה. כך הדבר גם בנוגע לידיעת האמת. לפעמים כדי להיות מסוגל לזהות את האמת צריך לעבור תהליך של ניסיון בחיים. אנשים צעירים, נבונים ככל שיהיו, עלולים בקלות לטעות בהערכה נכונה של המציאות. מי שצבר ניסיון רב של חוויות, מי שהחיים קצת "מעכו וריסקו" אותו, רוכש עם הזמן את היכולת להבין נכון את המציאות ולזהות את האמת המסתתרת בה.

י ת ש א

איך לשמור על יחסים טובים

"ויאמר הראני נא

את כבודך:

ויאמר לא תוכל

לראות את פני כי

לא יראני האדם

וחי:"

(שמות לג יח,כ)

ב"קדושה" שאנו אומרים בחזרת הש"ץ של תפילת שמונה עשרה בשחרית ובמנחה, אנו מכריזים: "קדוש, קדוש, קדוש ה' צבאות". קדושה פירושה נפרדות, היבדלות. ה' שונה ונבדל מכל מה שאנו מכירים ויכולים להכיר. פעמיים ביום אנו מזכירים לעצמנו שה' הוא קדוש ושהוא שונה מאיתנו. לעומת זאת, באותה "קדושה" אנו ממשיכים ואומרים: "מלוא כל הארץ כבודו". כבודו מלא את עולם. הוא נוכח ומושל בחיינו ובכל הקיים על פני האדמה בכל מקום. הקב"ה טרנסצדנטי ואימננטי: נבדל לגמרי ויחד עם זה נגיש לגמרי. אנו מאמינים שהוא קרוב אלינו, יותר מזה - נמצא בנו, בכל אחד מאיתנו. זוהי הנשמה שלנו, שהיא כביכול "חלק אלוה ממעל", המחייב כל אחד מאיתנו. אנו יכולים לפנות ולדבר אליו בכל שעה שנרצה בכך ואנו יודעים שהוא שומע. וגם כשהוא לא עושה את כל מה שאנו מבקשים, זה רק בגלל שהוא עושה את מה שבאמת טוב לנו ולכל העולם.

ניתן להתייחס למערכת היחסים שלנו עם ריבונו של עולם כאל אב-טיפוס לכל מערכות היחסים הבין-אישיים. כל אדם הוא יחיד ומיוחד במינו. כדי שמערכות יחסים יאריכו ימים, כל אחד חייב להכיר בשונות ובמיוחדות של זולתו. לה' יש קשר

איתנו למרות שהוא יחיד ומיוחד וגם לנו יהיו קשרים עם אנשים רק עם נזכור ונכיר שכל אחד מאיתנו הוא יחיד ומיוחד. חכמינו ניסחו זאת כך: "כשם שפרצופיהם אינם שווים - דעותיהם אינן שוות". כלומר, כשם שאין שני בני אדם הזהים לגמרי בחיצוניות שלהם, כך אין שני בני אדם בעלי עולם פנימי זהה. חכמי המוסר הרחיבו את הלקח הנלמד מהשוואה זו ואמרו, שכשם שאיננו כועסים על הזולת בשל מראהו השונה משלנו וכשם שאיננו מצפים שהוא ישתדל להראות כמונו, כך איננו צריכים לכעוס על מי שדעותיו שונות משלנו ואל לנו לצפות שהוא ישנה את דעותיו על פי דעותינו. עלינו לקבל אותו כשונה מאיתנו.

בפרשתנו אנו קוראים איך העם היוצא ממצרים עושה לו עגל מזהב ומכריז: "אלה אלוהיך, ישראל". משהו לא מוצא חן בעיניהם באופן בו הקב"ה מנהיג את המציאות, אז הם מייצרים לו תחליף. הם לא מבינים שה' הוא אחד, יחיד ומיוחד ושהוא אינו חייב להתאים את עצמו לדמיונות שלהם. במקום זה, הם מנסים לייצר לעצמם אלוה שיתאים לרצונות ולשאיפות שלהם. במקום לשמור על יחסים טובים עם הקב"ה, הם שומרים על יחסים טובים עם הפנטזיות שלהם ופועלים על פיהם, ובכך הם מקלקלים את היחסים הטובים עם הקב"ה.

בהמשך, משה מתפלל לה' ומבקש שיסלח לעם. ה' נעתר לבקשתו ומשה מוסיף ומבקש שה' ישרה את שכינתו בעם ישראל. כלומר, לא רק שה' ימנע מלהעניש את עם ישראל, אלא גם שנוכחותו של ה' תהיה פעילה ומורגשת בחיי העם. מערכת יחסים המבוססת על שלילה, שכל צד נמנע מלפגוע בחברו, אינה מערכת יחסים שלמה. לא די בכך. אלא כל צד צריך לנסות לעשות משהו חיובי בשביל הצד השני. משה עומד על כך שה' ישרה את שכינתו בישראל באופן שלם, ללא שום ריחוק: "אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה" (לג, יד). ה' נעתר גם לבקשה זו: "ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דיברת אעשה כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם" (לג, ז).

כשמה רואה שכל בקשותיו מתמלאות, הוא מבין שזוהי עת רצון, שעת כושר, והוא מעיז ופונה בבקשה נוספת: "ויאמר הראני נא את כבודך". תשובת ה': "ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי"; "...וראית את אחורי ופני לא יראו." (לג, כ-כג). עם כל הקירבה של משה אל הקב"ה וכל מציאת החן של משה בעיני

ה', עדיין ישנה הגבלה שאותה אי אפשר לפרוץ. חז"ל מסבירים את הביטוי הציורי הזה של אפשרות ראיית האחור ואי אפשרות ראיית הפנים. איננו יכולים להכיר ולדעת את ה' באופן ישיר, אותו בעצמו, אלא רק דרך מעשיו. ע"י התבוננות זהירה אנו יכולים להבחין ב"טביעות האצבעות שלו" בהיסטוריה ובכל מהלכי החיים. אנו יכולים לזהות את עקבותיו בנפשנו. אנו יכולים להכיר יותר את ה' ככל שנרבה ללכת בעקבותיו, שנשתדל להיות טובים כמוהו, רחמנים כמוהו, גומלי חסדים כמוהו. ע"י נאמנות למצוותיו ולדרכיו, נתקרב ונתקשר אליו.

דברים אלה נכונים באופן עקרוני גם לגבי מערכות יחסים אנושיות. אין אנו יכולים לדעת את מהות טבעו של הזולת. לעולם איננו יכולים לומר בוודאות שאנו מכירים אדם כלשהו (כולל אותנו בעצמנו...) באופן מושלם. בסופו של דבר כל אדם הוא נבדל לעצמו. ברם, אנו יכולים ליצור ולפתח מערכות יחסים עם אדם אחר דרך התנהגות נאותה, ע"י שאנו עושים איתו חסד, משתדלים להיטיב עימו, מראים שאיכפת לנו ממנו. נצליח ליצור ולקיים מערכות יחסים טובות רק אם נזכור שהזולת שונה מאיתנו, שהוא לא צריך להיות כמונו. אם נדע להיות קשובים, לזהות את הצרכים, הנטיות, הכשרונות, הרגשות והרצונות המיוחדים של זולתנו ונכבד את השונות והמיוחדות שלו, נוכל ליצור ולשמור על יחסים טובים עם אחרים.

שאם הם יתפללו אל הכוכבים ויעבדו אותם הם יוכלו "לשכנע" אותם לשנות קצת מהמהלך שנקבע להם באופן כזה שאותם אנשים ייהנו מזה. לכן, במקום להתפלל אל ה' שישנה את גורלם הם פנו אל הכוכבים שיעשו זאת. הם מייחסים לנברא תכונות של בורא. במלים אחרות, עבודה זרה היא חוסר הבחנה בין אמצעים לתכלית, בין מה שנוצר ע"י הקב"ה ובין הקב"ה בעצמו.

עם ישראל, למרגלות הר סיני בציפייה למשה שירד חזרה אליהם, ביקשו לתת ביטוי מוחשי לאמונה שלהם. כשהם רואים שמשה בושש (מאחר) לשוב, הם חשים שהם חייבים למצוא איזשהו אופן של ביטוי מוחשי לרגשי הקודש שלהם. אז הם פונים לאהרון בתביעה חד-משמעית: "קום עשה לנו אלוהים". מה שהם מבקשים בעצם זה לעבוד את ה' באופן מוחשי, ע"י משהו שהם יכולים לראות ולגעת בו. אהרון מבין שהוא לא יכול לעמוד בפני הרצון החזק הזה של העם והוא ממלא את בקשתם. כשהעם רוקד סביב עגל הזהב, ה' אומר למשה: "לך רד כי שיחת עמך אשר העלית מארץ מצרים, סרו מהר מן הדרך אשר ציוויתם, עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלוהיך ישראל". משה סבר שהכוונה היא שהעם לקח לו את אחד האלילים של עמי האזור והחל לעבוד אותם, אבל זה לא היה נכון. לפחות לפי פירושו של האבן-עזרא, העם התייחס לעגל כביטוי מוחשי של ה', והם אפילו פנו אליו כך: "אלה אלוהיך ישראל". לא איזשהו אלוה אחר, אלא הקב"ה, ה' אלוהי ישראל, רק בבוש מוחשי.

כשמשה יורד מההר עם לוחות הברית בידו והוא רואה את הריקודים והמחולות סביב העגל, הוא שובר את הלוחות. אלה הלוחות שנוצרו ע"י ה' וניתנו ביד משה כדי למוסרם לעם ישראל. מאין הוא לוקח את האחריות ואת האומץ לשוב אותם? משה יודע שבמצב הנוכחי של עם ישראל לא רק שהם אינם ראוים לקבל את לוחות הברית, אלא שאסור להם לקבל אותם. משה ידע שאם הוא מוסר עכשיו את לוחות הברית לעם, הם יהפכו לעגל זהב נוסף. בני ישראל יעבדו את הלוחות במקום לעבוד את ה'. לפני שעם ישראל יכול לקבל את לוחות הברית הוא חייב להשתחרר מן הצורך הנפשי לעבוד משהו מוחשי, יהא אשר יהא. הוא חייב ללמוד את ההבחנה בין אמצעי למטרה.

בספרו "הכוזרי", שנכתב לפני כ-900 שנה, אומר ר' יהודה הלוי שעגל הזהב דומה

י תשא

פרשתנו מתארת את החטא הנורא של עגל הזהב. איך יכול עם ישראל, 40 יום בלבד לאחר המעמד הרוחני המרומם של קבלת עשרת הדיברות (שאחד מהם הוא "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני...") להידרדר לשפל כזה של עבודה זרה? איך אפשר להבין את התנהגות העם?

על פי רש"י, עבודת העגל נחשבת לעבודה זרה, אולם פרשנים אחרים מסבירים זאת באופן אחר. ר' אברהם איבן עזרא, למשל, אומר שהם רק היו זקוקים לאיזשהו סמל מוחשי לאמונתם. עד עכשיו משה מילא את התפקיד הזה ובהעדרו הם יצרו להם תחליף לדמותו המוחשית של משה כמייצגו ושליחו של ה'.

חז"ל תארו את העבודה הזרה כעבודת המשרת במקום עבודת האדון. כוונת הדברים היא, שעובדי העבודה זרה יודעים שהבורא הוא השולט על כל הבריאה, אלא שהם טועים לחשוב שלדברים מסוימים במערכת הבריאה יש יכולת השפעה עצמאית. בעולם הקדום יחס זה בא לידי ביטוי בעיקר כלפי השמש, הירח והכוכבים. בהרבה מקרים עבודת הכוכבים לא באה במקום האמונה בה'. האנשים ידעו שה' הוא הקובע את מיקום גרמי השמים ומנהיג את מהלכיהם, אבל הם חשבו

האם בית כנסת יכול להפוך לעגל זהב?

"וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרון ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו:"
(שמות לב,א)

לבתי הכנסת שלנו! הכוונה היא שיהודים עלולים להגיע למצב בו הם תופשים את בית הכנסת כאובייקט מוחשי שמייצג את הקשר עם ה' ומחליפים את עבודת ה' בעבודת בית הכנסת. הם מקפידים על כללי ההתנהגות בבית הכנסת, עומדים בדרישות שהוא מציב, משתתפים באירועים הנעשים בו וחושבים שבזה הם ממלאים את חובתם כלפי ה'. הם שכחו שבית הכנסת אינו התכלית אלא אמצעי לתכלית הגדולה של עבודת ה'. למעשה הם ממלאים את חובתם כלפי בית הכנסת והם נאמנים לו, אולם האם הם נאמנים לערכים שבית הכנסת מייצג, לעקרונות העומדים בבסיס קיומו?

קל יותר לעבוד את בית הכנסת מאשר לעבוד את ה'. בית הכנסת הוא אובייקט מוחשי, הוא מרכז סביבו קהילה המספקת סביבה תומכת, הוא מציג תחושת שייכות ובעתון. איננו מזלזלים בכל הצרכים הנפשיים והחברתיים שבית הכנסת מספק, אך אי אפשר לקרוא להם עבודת ה'. עלינו לזכור, שבית הכנסת הוא מקום אליו אנו באים כדי לעבוד את ה'. כדי להיות קדוש, כדי להיות יהודי אמיתי, הנאמנות שלנו צריכה להיות קודם כל לרצון ה'. כשאנשים עובדים את בית הכנסת במקום לעבוד את ה', אין לבית הכנסת הזה זכות קיום. אנו חייבים לעבוד את ה' ע"י שמירת חוקיו. ה' רוצה שנהיה אנשים מוסריים, שמנהלים את חייהם בצדק ובישרות ע"פ ערכי התורה, ולשם כך אנו באים לבית הכנסת.

יקהל

בית מקדש במרחב ובזמן

"ששת ימים תיעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה" כל העושה בו מלאכה יומת: לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת:"
(שמות א, ב-ג)

הפסוקים שבכותרת מופיעים בתחילת הפרשה, ממש לפני שמשה ניגש אל כל השפע הגדול של הזהב, הכסף ושאר חומרי הגלם שתרמו בני ישראל ביד נדיבה ומתחיל להשתמש בכל זה לבניית המשכן. מצוות השבת היא יקרה וחשובה מאד, אך מה מקומה דווקא כאן, רגע לפני שמפשילים שרוולים ובונים את המשכן? למה להעכיר את האווירה המרוממת בציון עונש מוות? ומה מיוחד במלאכת הבערת אש יותר משאר מלאכות האסורות בשבת?

באמת, יש לנו שני בתי מקדש: התורה מצווה עלינו לבנות בית מקדש במרחב ובית מקדש בזמן. המטרה של בית המקדש "הגיאוגרפי" אינה רק שיהיה מקום מיוחד בעולם לעבודת הקודש, אלא שכל העולם יהיה בית מקדש, שהקודש ימלא את כל העולם, שאנחנו בעצמנו נהיה קדושים. "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. כדי שזה יצא לפועל, אנו חייבים לבנות בית מקדש נוסף, בית מקדש בזמן - השבת.

"ששת ימים תיעשה מלאכה", מצווה עלינו התורה. איננו יכולים להשאיר את העולם הטבעי, הפראי כמו שהוא. עלינו להשתמש בכשרונות שה' נתן בנו כדי לעשות את העולם מקום שיותר ויותר טוב

שקובע אם תשתמש בכשרונות שלך כדי לפעול בעולם בסגנון של לואי פסטר או בסגנון של אוסמה בן-לאדן אינו כמה משאבים טכנולוגיים יש לך אלא באיזו מידה גילית את הנשמה הטובה שבך. זוהי הצומת שבין בניין העולם וחורבנו, בין חיים הראויים להיקרא חיים ובין חיים שהמוות עדיף עליהם. לכן, לפני שמשה ניגש לבנות את בית המקדש שבמרחב, הוא מזהיר על בית המקדש שבזמן ומבהיר שזה עניין של חיים ומוות. העושה מלאכה ביום השבת, עוד לפני שהוא מומת ע"י בית דין ע"פ חוקי התורה, הוא כבר המית את עצמו, כי הוא שיתק את המנוע המפעיל את הטוב שבתוכו. הוא הרס את בית המקדש שבזמן כדי להמשיך ולבנות את בית המקדש שבמרחב, כגוף בלי נשמה.

ע"פ המדרש, בשבת הראשונה לא שקעה השמש. במוצאי אותה שבת, כשהשמש החלה לשקוע והעולם הלך והחשיך, אדם הראשון פחד פן נגזר עליו מעתה, בגלל חטאו, לחיות בעולם חשוך. כדי לעודדו ולנחמו מסר לו הקב"ה את סוד יצירת האש. הוא הורה לו להכות שתי אבנים זו בזו וכך לייצר אש (זהו המקור לברכת "בורא מאורי האש" בהבדלה של מוצאי שבת). זוהי הפעולה האנושית הראשונה של שימוש בכוחות הטבע לתועלת האדם. במלים אחרות, כאן נוסדה הטכנולוגיה. מאז, האש הוא מקור האנרגיה העיקרי העומד במרכז כל הפיתוח המדעי והטכנולוגי: כלי התחבורה, התעשייה, החשמל, האלקטרוניקה והמחשבים. האש הוא האב-טיפוס של עליונות האדם על הטבע. איך בוחר האדם להשתמש בעליונות זו? פרשת "ויקהל" מתרחשת אחרי הנפילה הגדולה של חטא העגל. העגל נוצר ע"י התכת נזמי הזהב של העם בתוך כבשן אש. האדם השתמש במתנה הגדולה שקיבל, ביכולת היצירה הטכנולוגית, באופן ההרסני ביותר - למרוד בה'. באש טמון כוח רב. משה מזהיר אותנו להשתמש בכוח הזה לבנות את העולם ולא להרוס אותו. אם נשכיל לשלב את בית המקדש שבזמן עם בית המקדש שבמרחב, נוכל לחיות בגן עדן בעולם הזה.

לחיות בו. מדע הרפואה הביא להארכת תוחלת החיים האנושית במידה משמעותית, הטכנולוגיה המפותחת משכללת את האמצעים שיש בידינו כדי לעשות את החיים קלים ונעימים יותר ויותר. מרחק רב עשה האדם מאז שחי במערה וצד בעלי חיים במקלו עד לאיכות החיים ורמת השליטה והשימוש בכוחות הטבע מהם הוא נהנה היום. כוח היצירה והשכלול האנושי הוא אדיר, אולם דווקא משום כך יש להשתמש בו בזהירות. כי בה במידה שהוא יכול לבנות, כך הוא יכול גם להיות הרסני. המוח האנושי שהמציא את נורת החשמל ואת הפניצילין, המציא גם את פצצת האטום ואת הנגיפים המעבדתיים ללוחמה ביולוגית. מקור האושר יכול להיות גם מקור האומללות. אי אפשר להסתפק בהוצאה לפועל של הכשרונות הטכנולוגיים בלבד. אנחנו צריכים גם שבת.

"וביום השביעי יהיה לכם קודש". ישנו זמן שבו אנחנו מניחים את כלי מלאכתנו, מרפים מהעיסוק בשכלול העולם החומרי, מפסיקים לשנות את עולם הטבע, ומתחברים אל הטבע שלנו. בשקט שנוצר עם כיבוי המכונות והמכשירים החשמליים אנו מקשיבים לעצמנו, לקולות העדינים העולים מעומק אישיותנו ואנושיותנו. אז, באותו זמן, אנו יכולים לחוש שהתכונות שבאמת חשובות עבורנו הם נאמנות, התחשבות, מסירות, אכפתיות, רצון להיטיב עם זולתנו. כשאנו מרשים לעצמנו לנוח רגע מהתפקיד שלנו כפועלים, אנו מגלים את היותנו קדושים. בזמן הקדוש הזה, אנו מתענגים על היופי של נשמתנו, על הרצונות הטובים והטהורים שלנו. אנו שובתים ממלאכת יצירה במרחב ומקדישים זמן ותשומת לב לאנשים שאנו אוהבים, מראים להם את אהבתנו, אנו מפנים את המשאבים האנושיים שלנו לעיסוק בתורה, בתפילה, בדברים שהם העיקר והתכלית של כל עמלנו בששת ימי המעשה. בימות החול אנו בונים את בית המקדש שבמרחב, את גוף העולם. ביום השבת, בבית המקדש שבזמן, אנו מגלים את הנשמה.

לבנות את העולם המרחבי זה חשוב, אך חייב להיות זמן שבו מתפנים לעסוק במה שחשוב יותר - באותם דברים שלא תופשים מקום כי הם שייכים לנצח, לכוונה של העולם, לנאמנות שלנו לריבונו של עולם ולמחויבות שלנו כלפיו שהעולם שאנו בונים יחד איתו יהיה לא רק משוכלל יותר, אלא גם טוב יותר. כי אנו יודעים שמה

בחלק קטן יותר של תהליך היצור ולכן, גם אם באופן אובייקטיבי חלקו בהצלחה הוא חיוני, בכל זאת חסרה לו תחושת הסיפוק מהתרומה האישית שלו ביצירה הכוללת. איך נגאלים מהמצב הלא נעים הזה?

כשעם ישראל סיים את הכנת כל חלקי המשכן, כתוב בתורה: "ויכל משה את המלאכה" (מ,לג). מעניין לשים לב למילה "ויכל". היא מופיעה גם בסיום סיפור בריאת העולם, כפי שאנו מעידים בתפילה ובקידוש של ערב שבת: "ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה" (בראשית ב,ב). פירוש המילה "ויכל" שונה מזה של "גמר" או "סיים". המשמעות היא שה' סיים את חלקו בתהליך הבריאה אך הוא לא השלים אותה. מכאן והלאה זה כבר תפקידו של האדם להשלים את הבריאה. החסד הגדול שה' עשה איתנו הוא שהוא ברא עולם בלתי שלם והשאיר לנו להשלים את המלאכה ובכך להשתתף עמו בבריאת העולם. גם משה סיים את חלקו בהכנת המשכן בכך שהוא הרכיב את כל חלקיו יחד, אולם הפרוייקט לא הושלם. עדיין יש מלאכות שצריך לעשות שם, להקריב קורבנות מיוחדים וכו'.

בעולם הזה אנו מצווים להתחיל במלאכה של השלמת העולם ולהשתדל בה ככל יכולתנו למרות שאנו יודעים שלא נסיים אותה במו ידינו. המלאכה תושלם רק בעולם הבא. תפקידנו הוא לקדם את העולם הזה לקראת השלמתו וייעודו בעולם הבא ע"י שנתמיד במלאכתנו שלנו ככל יכולתנו. מפורסם המאמר ב"פרקי אבות": "איזהו עשיר? – השמח בחלקו". רגילים להבין אימרה זו כך: עליך להיות שמח במה שהצלחת להשיג בחיים, גם אם זה רק חלקי ורצית להשיג יותר. נראה לי שאפשר להבין מאמר חז"ל זה גם באופן יותר עמוק. תהיה לך תחושת סיפוק ושביעות רצון מעצמך אם תבין ותרגיש שאתה ממלא את חלקך בשותפות שיש לך עם ריבונו של עולם בבריאת העולם, אם תעשה ככל יכולתך לעזור לה' להשלים את הבריאה. אם עשית ככל יכולתך להשלים את חלקך בתכנית האלוקית של ההשלמה – הגאולה – של העולם, אתה יכול וצריך להיות מרוצה מעצמך. אתה זוכה לגאולה אישית. זוהי הסיבה שהחומש הזה קיבל את הכינוי "ספר הגאולה". לא רק בגלל שהוא מתאר את יציאת מצרים, אלא גם כי הוא מלמד אותנו איך להגיע לתחושת שביעות רצון וסיפוק בחיים.

יקהל

1

מלאכת המשכן- סוד הסיפוק האישי

"ותכל כל עבודת
משכן אוהל מועד
ויעשו בני ישראל
ככל אשר ציוה ה' את

משה כן עשו:"
(שמות לט,לב)

בפרשת "ויקהל" אנו קוראים על סיום בניית המשכן במדבר ע"י עם ישראל ועל כך שה' משרה את שכינתו בבנין זה. גם הפרשות הקודמות עסקו במלאכת בניית המשכן. למעשה, רק ארבעת הפרשות הראשונות של חומש "שמות" מתארות את גאולת ישראל משעבוד מצרים ואילו רוב הספר עוסק במה שקשור למשכן ולעבודת הכוהנים בו. מדוע, אם כן, זכה חומש "שמות" לכינוי "ספר הגאולה"?

נראה שיש כאן רמז לגאולה מסוג אחר, אישי יותר, המהווה השלמה לגאולה הקולקטיבית של עם ישראל. לעתים קרובות אנשים חשים חוסר סיפוק ואפילו תסכול ממהלך חייהם בכלל ומהעבודה בה הם עוסקים בפרט. קרל מרקס, המהפכן הסוציאליסטי, כבר איבחן סימפטום נפשי חולני המאפיין את החברה התעשייתית המפותחת. הוא קרא לזה "הניכור מן המוצר". בחברה הפרימיטיבית אדם היה עוסק בהכנת מוצר כלשהו מהחל עד כלה כך שבסוף עבודתו הוא החזיק בידו מוצר מוגמר ויכל לומר לעצמו בסיפוק "זה שלי. אני עשיתי זאת!". ככל שעולם התעשייה והטכנולוגיה מתפתח, כל עובד עוסק רק

כשסיימו בני ישראל את מלאכת בניית המשכן, משה ברך אותם: "יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם. ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו" (לט, מג ורש"י שם). משה מברך אותם ואומר להם "הלוואי שתמיד תחושו סיפוק ושמחה בעבודה שלכם. וזה לא משנה שהעבודה אינה גמורה. אתם צריכים לשמוח במה שעשיתם עד עכשיו. ואם עשיתם כמיטב יכולתכם - זה כל מה שהיתם צריכים לעשות. אתם צריכים להתמלא בשביעות רצון מכל דבר שאתם עושים.

זהו עניינם של הברכות. הם מאפשרים לנו להבחין ביופי ובמיוחדות של כל דבר. הם הופכים כל פעולה לחדשה ובעלת משמעות. זהו עניינה של הקדושה. קדושה פירושה לראות את הבלתי-מוגבל במוגבל, את האלוקי והנשגב שבכל פרט ובכל מעשה. קדושה פירושה שאינך צריך כל הזמן לרדוף ולחפש חוויות חדשות כדי לחוש סיפוק. אתה יכול לחוש זאת דרך במעשים שאתה עושה בכל יום. אם אנחנו ממלאים את תפקידינו במשפחה, בקהילה, בעבודה כמיטב יכולתנו, מכל הלב, הקב"ה משרה את שכינתו ואת ברכתו במעשי ידינו וכולנו יכולים להיות שמחים בחלקנו.

קודי

ברכת משה רבינו וסוד הענווה האמיתית

"וירא משה את כל

המלאכה והנה עשו

אותה כאשר ציוה ה' כן

עשו ויברך אותם משה:

(שמות לט, מג)

הפסוק שבכותרת מופיע בפרשתנו עם סיום מלאכת הכנת המשכן. לכאורה לא מובן, אחרי שה' בכבודו ובעצמו הבטיח להשרות את שכינתו בתוכנו ע"י המשכן, כדברי הכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", לשם מה היינו זקוקים עוד לברכתו של משה?

רש"י מגלה לנו את תוכן ברכתו של משה לעם ישראל: "אמר להם: יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם". ברכה יפה. ודאי, כל אדם רוצה שתשרה השכינה ותהיה ברכת ה' במעשי ידיו, אבל איך זוכים לכך? זוכים לכך ע"י התורה. התורה מדריכה אותנו איך להתייחס אל עצמנו ואיך לבנות את חיינו כך שברכת ה' תוכל לחול בהם. הגימטריה של המילה "תורה" היא 611, אולם ישנן 613 מצוות בתורה. מדוע קיים ההפרש הזה? חז"ל מסבירים שכאשר משה הביא את התורה מהר סיני אכן היו בה רק 611 מצוות, ללא שתי הדיברות הראשונות. אחר כך שמעו בני ישראל את שתי הדיברות האלה בעצמם מאת ה', ואלו הם: "אנוכי ה' אלוהיך" ו"לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני" (שמות כב). שתי המצוות האלו נוספו, כי היה להם תפקיד מיוחד. טמון בהם סוד היחס הנכון אל עצמנו ואל מה שאנחנו עושים בחיים.

הסכנה ברורה. במצב כזה קל מאד ליפול לגאווה, למחשבה שיש לי הרבה כוח ובעצם אני לא צריך את עזרת ה'. לכן בא הדיבר השני ומשלים את התמונה: "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני". נכון, יש לך הרבה כוח, אבל היזהר לא לשכוח אפילו לרגע את מקורו. אני הוא מקור הכוח שלך. אל תעשה מעצמך אלוקים. אתה מקבל הכל ממני. זהו סוד הענווה האמיתית - להיות מודע ליכולות שלי, להשתמש בהם ולפתח אותם ולדעת תמיד שכל זה לא בא ממני, אלא מה'. זהו החלק השני של ברכתו של משה לעם ישראל. הוא מברך אותם לא רק שיהיה להם כוח ורצון לשנות, אלא גם שתמיד הם ידעו שהכוח שלהם לבדם אינו מספיק, שיזכרו שגם כאשר הם מצליחים הם עדיין זקוקים לעזרת ה'. משה רבנו, העניו הגדול, מברך את עם ישראל שהם יהיו מודעים לחשיבותם ולכוחם, אבל גם שיזכרו שהם זוכים לזה רק מתוך הקשר עם ריבונו של עולם, המאציל עליהם מכוחו. מובן מאליו, שקשר כזה מחייב חיים ישרים והגונים, על פי מצוות ה', כדי שנהיה ראויים שברכת ה' תחול במעשי ידינו.

פרשתנו מתארת את חשבון ההוצאות המפורט שמגיש משה לעם ישראל על בניית המשכן: בדיוק כמה זהב, כסף, נחושת ושאר חומרים היו נדרשים ולאילו מטרה השתמשו בכל דבר. משה רבנו, אדון הנביאים, האיש שקיבל תורה מה' והביא אותה אל עם ישראל, לא היה מעל חשד והוא היה צריך להציג את ספרי החשבונות שלו לבדיקה, כי הוא רצה לוודא שכולם בטוחים שהוא ניהל את ענייני הרכוש בהגינות מלאה.

הביטוי "ויעשו ככל אשר ציוה משה" מופיע 18 פעמים. חכמינו מסבירים שיש קשר בין זה ובין תפילת שמונה-עשרה. הקב"ה אומר לנו שהוא יקבל את תפילותינו בשני תנאים: קודם כל, שננהל את עסקינו ביושר. למעשה, חז"ל מגלים לנו שהשאלה הראשונה שאדם נשאל כשהוא מגיע לשמים אינה אם הוא הניח תפילין או שמר שבת אלא אם הוא ניהל את עסקיו ביושר. התנאי השני הוא הציות לדבר ה'. עלינו לעשות את הדבר הנכון אך ורק משום שזהו הציווי של ה' ותו לא.

ישנו הבדל בין מצוות שבין אדם לחברו ובין מצוות שבין אדם למקום. אצל הראשונות, העיקר הוא שתעשה את המצווה, גם אם אינך עושה אותה בלב שלם.

קודם כל אנו חייבים לדעת ולחוש שאנחנו חשובים. הקב"ה בחר בנו כשותפים שלו בהשלמת בריאת העולם, בהבאת העולם הזה אל המצב האידיאלי המכונה העולם הבא. בשביל השלמת המשימה הזאת כל אחד ואחת מאיתנו הוא חיוני. לכל אחד יש משהו מיוחד לתת - כשרון מסוים, יכולת מיוחדת, תפקיד אישי מיוחד - וזהו משהו אשר רק הוא יכול לתת. אינך צריך להיות דווקא הגאון מוילנא או אינשטיין או מוצארט לשם כך. אתה צריך להיות אתה. אם באת לעולם, אם הקב"ה נותן לך חיים, זה לא סתם. הקב"ה לא "יבזבז" חיים על יצורים זהים, "משוכפלים". ודאי שיש לך משהו ייחודי לתרום לעולם, משהו שאין לאף בריה אחרת עלי אדמות והעולם חייב לקבל ממך את התרומה הייחודית הזו שלך. מה שיש לך לתת לבן-זוגך, להוריך, לילדיך, לקהילה שלך, לחברייך - הם לא יכולים לקבל מאף אחד אחר. כולם חייבים אותך. זוהי אחריות גדולה ואושר גדול. מי שחי בתודעה כזו, מרגיש את ברכת ה' במעשי ידיו כי הוא יודע שה' איתו בכל דבר שהוא עושה. "אנכי ה' אלוקיך". לא "אלוקיכם", אלא "אלוקיך", בלשון יחיד. הקב"ה אומר לך: בשבילי, רק אתה קיים, אני רק שלך, כל הזמן איתך. אולי התודעה הזו, המונחת לפחות בתת-מודע של כל יהודי, היא הסיבה למעורבותם החשובה והבולטת כל כך של יהודים בתנועות החברתיות בעולם ב-200 שנה האחרונות. משהו בתוכנו אומר לנו שאנחנו יכולים - ולכן צריכים - לשנות. אנחנו יודעים שנבחרנו להיות שותפים של ה' בשכלול העולם.

הבעיה היא שהרבה יהודים אינם רוצים את האחריות הכרוכה בשותפות עם ריבונו של עולם והם אינם מניחים לה' לבוא ולהיכנס אל החיים שלהם. הרבי מקוצק נשאל פעם היכן נמצא ה' והוא ענה שה' נמצא בכל מקום אליו נותנים לו להיכנס. יש אנשים שלא מכניסים את ה' אל החיים שלהם. הם לא שואלים את עצמם מה ה' רוצה שהם יעשו עכשיו, הם לא מתפללים לה' שיעזור להם להצליח. הם אינם רוצים להיות שותפים של ה'. אולי הם מיואשים משיפור המצב ואולי הם רוצים לשמור לעצמם את כל הקרדיט על ההצלחות שלהם. ברכתו של משה היתה שבני ישראל אף פעם לא ישכחו שהם לא לבד, שידעו שהם תמיד עם ה'. יהודי צריך לדעת שהוא יכול לשנות הרבה דברים, שיש לו הרבה כוח, שה' רוצה שהוא ישנה דברים לטובה. משה ברך את עם ישראל שהם ירצו לשנות את העולם ושהם ירצו לתת לה' לעזור להם בכך.

למשל, כשאתה נותן כסף לצדקה אבל באותו זמן אתה מצטער על כך שאינך קונה בכסף הזה משהו לעצמך – זה בסדר גמור. זה אפילו מעולה יותר ממצב בו אתה נותן את הצדקה בלב שלם, כי זה אומר שאתה עושה את המעשה הזה לא בגלל שזה נותן לך הרגשה טובה או כדי למנוע יסורי מצפון אלא רק כי אתה יודע שזהו רצון ה' ולכן זהו הדבר הנכון לעשותו. בשביל העני שמקבל את כסף הצדקה שלך זה לא משנה בכלל מה הרגשת כשתרמת את הכסף. הוא לעולם לא ידע וגם לא איכפת לו. אבל הקב"ה יודע מה אתה מרגיש כשאתה מקיים את המצוות שבין אדם למקום ולכן אתה צריך לעשות אותם בשמחה ובלב שלם. הקב"ה לא ממש צריך את התרומה שלנו. מה שהוא באמת מבקש זה את הלב שלנו. במלים "כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן" יש 32 אותיות, כמניין ל"ב. הקב"ה רוצה את הלב שלנו. הוא רוצה שנתפלל בשמחה ובלב שלם. התפילה מכונה אצל חז"ל "עבודה שבלב". כשאנו מתפללים, אנו צריכים לתת את הלב, לפתוח אותו אל הקב"ה, לדבר אליו מכל הלב. זהו הדבר החשוב בתפילה.

בסיימנו את קריאת כל אחד מחמשת חומשי התורה אנו נוהגים לעמוד ולומר "חזק, חזק ונתחזק". אנו מתחילים בלשון יחיד – "חזק" ומסיימים בלשון רבים – "נתחזק". מעניין לראות שכל אחד מחמשת החומשים מסתיים בנימה של חוסר שלמות, של הפסקה באמצע תהליך. חומש בראשית מסתיים עם מותו של יוסף, כאשר אחיו נשארים במצרים ועתידם אינו ברור. בסוף חומש שמות אנו קוראים על סיום בניית המשכן, אולם עדיין הוא לא נחנך ולא התחילה העבודה בו. חומש ויקרא מסתיים במצוות תרומות ומעשרות, כאשר עם ישראל עדיין לא נכנס לארץ וממילא אינו יכול עדיין לקיים את המצווה הזאת. גם החומש הרביעי מסתיים בתיאור חלוקת הנחלות בארץ ישראל בעוד עם ישראל עדיין נמצא במדבר. החומש החמישי מסתיים עם מותו של משה. למשה היה חלום להיכנס לארץ ישראל, אולם הוא לא זכה שחלומו יתגשם.

כשאנו אומרים "חזק, חזק ונתחזק" אנו למעשה אומרים שאנחנו נהיה חזקים ושנעשה כמיטב יכולתנו, למרות שאנו יודעים שלא נוכל לגמור את העבודה. כדברי

ר' טרפון, "לא עליך המלאכה לגמור ואין אתה בן-חורין להיבטל ממנה". איננו מתנים את השקעת המאמץ מצידנו בראיית התוצאות בעינינו שלנו. אנו יודעים שאנו חוליה בשרשרת. עלינו לעשות את מה שמוטל עלינו, את חלקנו ואת תרומתנו למאמץ הארוך של הדורות ואנו מאמינים שלמאמץ שלנו יש ערך ושבסופו של דבר תהיינה לו תוצאות מוחשיות. בסופו של דבר תושלם המלאכה.

בפסוקים האחרונים של פרשת "פקודי" – ושל חומש שמות כולו – כתוב: "ויכס הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן. ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן". לכאורה, יש כאן חזרה מיותרת. מדוע צריך לכתוב פעמים ש"כבוד ה' מלא את המשכן"? הרמב"ן אומר שהתורה מדברת כאן על עניינים מיסטיים ושישנה משמעות נסתרת לחזרה הזו. פרשנים אחרים הסבירו שהתורה רוצה לשקף לנו ע"י החזרה הזו את ההתרגשות שאחזה באנשים עם השראת השכינה במשכן. קשה להסתפק בפירושים האלו. הפסוק הבא אומר, "ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעייהם, ואם לא יעלה הענן לא יסעו עד יום העלות, כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעייהם". מה הקשר בין מסעות בני ישראל ובין השלמת בניית המשכן, ומדוע הם מכונים כאן "בית ישראל" ולא "בני ישראל", כרגיל?

רבותינו שואלים, מדוע בני ישראל בכלל היו זקוקים למשכן, ועונים שהמשכן היה מעין הר-סיני נייד. עם ישראל נפגש עם ה' בסיני והם רצו לשמר את החוויה הזו, הם רצו להמשיך ולפגוש את ה' בכל מקום שהם מגיעים אליו. עם ישראל נפגש כבר עם ה' בעבר: במכות מצרים, בקריעת ים-סוף, במרה, אולם אלה היו פגישות חד-פעמיות. עם ישראל רצה לחוש את כבוד ה' תמיד. הם ביקשו להיות במצב של רוממות רוח רצופה ותמידית. זה היה התפקיד של המשכן וזוהי הסיבה שכתוב פעמיים "וכבוד ה' מלא את המשכן", לומר לנו שזו לא היתה חוויה חד-פעמית, אלא רצופה ותמידית. כוונת היהדות היא לרומם את רוחנו כל הזמן, להעניק לנו תמיד חוויות רוחניות מרוממות.

השאלה הגדולה היא – היכן נמצאות החוויות האלה? מהי הדרך להגיע אליהן? התשובה היא שהן נמצאות בדרך. עם ישראל נמצא במסע תמידי יותר משלושת אלפים שנה. החל מיציאת מצרים אנו הולכים בדרך לירושלים, ואנו מתקרבים כל הזמן. לכן החומש מסתיים במלים "בכל מסעיהם". ההיסטוריה היהודית הינה רצף אחד ארוך של מסעות. אנו זוכים לחוויות רוחניות ע"י שאנו הולכים וממשיכים ללכת בכיוון הנכון, כאשר אנו מבקשים ומחפשים אתגרים רוחניים ולא מוותרים עליהן גם אם הסביבה שלנו ותנאי החיים שלנו עומדים בדרכנו. כשאבא שלי הגיע, יחד עם רבים מיהודי מזרח אירופה, לאמריקה, הוא סבל קשה בגלל שהוא לא היה מוכן לבגוד במורשת אבותיו ולוותר על קיום אורח החיים היהודי. זה לא היה קל, אך הוא התעקש להמשיך בדרך הנכונה.

בד"כ, כשהתורה אומרת "בני ישראל" היא מתכוונת ליהודים של אותו דור. הביטוי "בית ישראל", לעומת זאת, מתייחס לכל היהודים בכל הדורות. כשאנחנו מנסים לרומם את החיים הרוחניים שלנו, אנו חייבים לעשות זאת בנאמנות לאברהם, ליצחק וליעקב ולא לגורו בודהיסטי או הודי. צמיחה רוחנית אמיתית של יהודי יכולה להעשות רק על בסיס מורשת אבותינו. זוהי הסיבה שכאשר אנחנו מסיימים חומש אנו אומרים "חזק, חזק ונתחזק". אנו אומרים: היה חזק, תמשיך קדימה, תמשיך ללכת בדרך האבות. ואז אנו אומרים "ונתחזק", בלשון רבים, אנו והילדים שלנו ביחד. לא מספיק שאנחנו נהיה חזקים, גם הילדים שלנו חייבים להיות כאלה. לכן אנו נחנך גם אותם להיות נאמנים לאבותיהם-אבותינו ובכך להיות באמת נאמנים לעצמם. אנו נחנך אותם להמשיך את המסע בן אלפי השנים של היהדות להתקרב אל ה' ולחוש את כבודו בכל מקום.

"חזק, חזק ונתחזק!"

ויקרא

מי קורא. נושא המשפט אינו מצוין בתחילה ואנו רק יכולים לשער שה' הוא הקורא, כפי שאכן כתוב בהמשך המשפט. אנו יודעים שהכוונה היא לה' אולם למעשה זה יכול להתייחס לכל אדם. כל אדם מבקש קשר אנושי. כל אחד מאיתנו רוצה שיהיו אנשים קרובים אליו, למרות שלא כולנו יודעים איך לקרוא זה לזה, איך ליצור קשר עם אדם אחר. על פי חז"ל, היו למשה עשר שמות. למשל, הוא נקרא "ירד" מכיוון שהוא הוריד אלינו את עשרת הדברות, הוא נקרא גם "טוב" כי כשאנו רואים אותו לראשונה כתוב "ותרא אותו כי טוב". התורה בחרה להשתמש בשם "משה" דווקא בגלל הנסיבות בהם ניתן לו השם הזה ע"י בת פרעה. בתיה בת פרעה הפרה את ציוויו של אביה מלך מצרים להרוג את תינוקות בני ישראל והצילה במו ידיה את התינוק היהודי שמצאה על היאור. היא העדיפה להישמע לקול המצפון האנושי שלה ולא לצו הבלתי אנושי של אביה. השם "משה" הוא תוצאה של גילוי אמיץ של אנושיות. כשאנו קוראים זה לזה, כשאנו פונים איש לרעהו, כולנו זקוקים לגישה האנושית הזו. כשאנו יוצרים קשר, כשאנו מושיטים יד לאדם אחר, אנו צריכים לשאול את עצמנו - האם אני פונה אליו עכשיו רק כדי להשיג משהו לעצמי, או שאני רוצה גם רוצה לתת לו משהו מעצמי? זו שאלה קשה ואפשר לקבל את זה שאנו דואגים לעצמנו, כל עוד איננו אנוכיים לגמרי ואנו יכולים גם לפנות מקום בליבנו לאהוב משהו אחר ולרצות להעניק לו משלנו. רק כשאנו קוראים למישהו אחר מתוך יחס אנושי כזה אנו יכולים לקוות שנצליח ליצור אתו קשר עמוק.

פרשתנו עוסקת בקורבנות שהיו מוקרבים בבית המקדש. הקורבנות שהיו אנשים מביאים לבית המקדש כדי לכפר על עוונותיהם לא באו לכפר על עבירות במזיד. קורבנות יכולים לכפר רק על עבירות בשוגג. עבירה בשוגג מתרחשת כאשר אדם עשה משהו רע למרות שהוא לא התכוון לעשות כך. מדוע זה קורה?

ישנה גישה פילוסופית האומרת שהמעשים הם בלבד חשובים. מה שקובע את זכויותיו וחובותיו של האדם הם מעשיו בלבד ואין שום ערך לכוונה העומדת מאחורי המעשים. כך טענו היוונים, שהיו עובדי אלילים והתייחסו אל החומריות ואל הגופניות ביחס של סגידה. בשבילם הכל התחיל ונגמר בעולם המוחשי. אנו עדיין יכולים למצוא ביטויים המתאימים לגישה הזאת באמירות כמו "אנו רוצים/נותנים תוצאות ולא תירוצים". מצד שני, הנצרות טוענת שרק הכוונה היא חשובה.

1 יקרא

השבוע אנו פותחים בחומש "ויקרא", שעוסק בעיקרו בעניינים הקשורים לעבודת הכוהנים בבית המקדש. בית המקדש הוא המקום המבטא את צד הקדושה שבחיים האנושיים ולכן, למרות שהעניינים הללו עצמם יבואו לידי ביטוי מעשי רק כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו, הרעיונות המובאים בספר הם רלוונטיים לכל אדם בכל זמן. כאמור בפסוק שבכותרת, הקורבנות יכולים להיות, בין השאר, של בקר ושל צאן. בספר התורה, אחרי החלק המלמד על קורבנות הבקר ולפני המלים "ואם מן הצאן יהיה קרבנו" ישנו רווח. רש"י מסביר שהרווח הזה הושם כאן "כדי ליתן למשה רווח להתבונן בין פרשה לפרשה". משה היה צריך מרווח של זמן בין הלימודים השונים שה' לימד אותו כדי לחשוב איך ליישם בחיי המעשה את מה שהוא לומד. הוא היה צריך זמן להתבונן ולהבין את המשמעות הפנימית של ענייני הקורבנות. הקורבנות לא נועדו להיות רק טקס המתקיים כשבית המקדש קיים, אלא ללמד אותנו חכמת חיים נצחית, המתאימה לכל אורחות החיים בכל הדורות.

בפרשת השבוע אנו קוראים איך ה' קורא אל משה ומדבר אליו, אולם בתחילת המשפט איננו יודעים

הקרבה, קרבה והתקרבות

"ויקרא אל משה
וידבר ה' אליו מאוהל
מועד לאמור: דבר
אל בני ישראל
ואמרת אליהם אדם
כי יקריב מכם קרבן
לה', מן הבהמה
מן הבקר ומן
הצאן תקריבו את
קרבנכם:"
(ויקרא א, א-ב)

לנצרות אין "שולחן ערוך", כי עבורם לא משנה מה תעשה ואיך תתנהג. העיקר הכוונה. הגישה הזו מתאימה לדת שהתייאשה מתיקון העולם הזה וסוברת שגאולת החיים יכולה לבוא רק אחרי המוות. האמת, כצפוי, מאחדת וכוללת את שתי הגישות הללו. התורה מלמדת אותנו שיש ערך וחשיבות הן לכוונה והן למעשים. "רחמנא ליבא בעי" - הקב"ה מתבונן בלב שלנו ואכפת לו מה הן הכוונות והרצונות שלנו וכמובן, למעשים שלנו יש ערך מוסרי רב. בעשרת הדברות יש גם מצוות מעשיות כמו "לא תגנוב" ו"לא תרצח", וגם "לא תחמוד", שהיא מצווה המתקיימת כולה בתוך לבו של האדם.

כשלימדתי ילדים, נהגתי להציג בפניהם את הדילמה הבאה: אם אני הולך ברחוב ובאה מולי אשה זקנה ומבקשת צדקה ואני, ברוב טובי, מושיט יד לכיסי ונותן לה 10\$ בשמחה, עשיתי מצווה. אם רוצה לתת אותם כי תכננתי לקנות בהם משהו לעצמי. לבסוף, לאחר מאבק פנימי אני מחליט לוותר על התוכניות שלי ולתת לה את הכסף. עשיתי מצווה. השאלה היא מתי המצווה שעשיתי היא גדולה יותר. בהנחה, כמובן, שבכל מקרה פניתי אליה באדיבות ובמאור פנים. ברוב המקרים הילדים אמרו שקיימתי מצווה גדולה יותר כאשר נתתי את הכסף בלב שלם וללא התלבטויות, אולם זו טעות. זה נכון שה' רוצה שנקיים את מצוותיו באהבה, בלב שלם ובנפש חפצה, אולם הכוונה העליונה ביותר בקיום המצוות היא "לשם שמים". כלומר, לעשות את המצווה פשוט כי זו מצווה ואני עושה את מה שהמלך מצווה עלי לעשות. לאדם המערבי המודרני קשה לקבל גישה כזאת, כי היא סותרת את האוטונומיה המוסרית האישית שאנו רגילים לכבד כל-כך. אנו רגילים לחשוב שאנו צריכים להחליט בעצמנו מה טוב ומה רע בעוד שלמעשה התפישה הזו היא מקור לבעיות רבות בין בני אדם. אני יודע שהתורה מדריכה אותי להתנהג באופן מסוים, אולם אני חושב שבמצב בו אני עומד כרגע הכלל הזה אינו חל. אני חושב שאני יודע יותר טוב מהתורה מה עלי לעשות עכשיו. למשל, התורה מצווה עלי להתייחס בכבוד לאשתי בכל מצב, אולם לפעמים זה קשה לי ואני מתנהג לפי איך שאני מרגיש ולא לפי צו התורה. התוצאה - פגעתי באדם יקר. אמת המידה לקבוע מהו המעשה הראוי אינו מה שמתחשק לי לעשות אלא מה שהתורה מצווה ומדריכה אותי לעשות. אם אני מרגיל את עצמי להתנהג לא על פי הדחפים הספונטניים

שלי אלא על פי חוקי התורה, אני מחנך את עצמי לשליטה עצמית וחוסך מעצמי עבירות וחוסר נעימות.

במילה "קורבן" יש גם משמעות של קירבה והתקרבות. אנו יודעים שכדי להתקרב אל משהו אתה צריך גם להקריב קצת. לתת משהו מזמנך, מכספך, לוותר קצת על הרגליך, לתת מעצמך לאחר. המטרה של כל מערכת הקורבנות היתה להתקרב לה'. כתוב "אדם כי יקריב מכם קורבן". ישנן בעברית שלוש מילים המתייחסות לאותו נושא: אדם, איש וגבר. מתוכם, רק למילה אדם אין צורת רבים. אדם הראשון היה יחיד בעולם. לכאורה, היו לו סיבות טובות להיות מאושר: הוא יכל לעשות מה שרצה, בלי להתחשב באף אחד ובלי לקבל הוראות מאיש. אבל הוא היה אומלל, כי הוא היה בודד. נכון, המלאכים היוו לו חברה והם סיפקו לו כל מה שהוא היה זקוק לו, אבל הם היוו בשבילו חברה גרועה מפני שהם לא היו זקוקים לו לשום דבר. אדם היה זקוק למישהו שיהיה זקוק לו, וה' ברא בשבילו את חוה. ה' ידע שאדם יוכל להתקרב אליו רק אם הוא ילמד להתקרב אל אשתו. איש ואשתו מתקרבים ונקשרים זה אל זה לפי המידה בה הם נותנים זה לזה ומקריבים מעצמם זה עבור זה. רק אל חוה יכל אדם להתקרב, רק אליה הוא יכל להתקשר בקשר אמיץ ורק אותה הוא יכל לאהוב כי רק לה הוא יכל לתת מעצמו. אנחנו חושבים שאנחנו קשורים ביותר אל מי שנותן לנו, אולם זה לא נכון. אדם מתקרב ביותר אל מי שהוא נותן לו. איננו יכולים להשתית את מערכות היחסים שלנו רק על הרצון לקבל. אם נעשה כן, לעולם לא נוכל לאהוב ולעולם לא נהיה מאושרים. אנו מאושרים לא בהתאם למה שאנו מצליחים להשיג לעצמנו, אלא בהתאם למה שאנו נותנים מעצמנו לאחרים. כדי להבין מדוע זה כך צריך להכיר את שני הצדדים של הנפש האנושית, ששניהם מרוזמים במילה "אדם".

המילה "אדם" קשורה למילה "אדמה". האדמה אין לה מעצמה כלום. רק אם היא מקבלת אוויר, שמש ומים היא יכולה להצמיח משהו בעל תועלת. אם היא אינה מקבלת את כל זה, היא אינה נותנת דבר. זהו הצד התחתון שבנפש האדם, זהו אותו חלק באישיות שלנו המבקש לקבל מאחרים מה שיותר ולתת בתמורה כמה שפחות. יש בנו צד נוסף והוא קשור למשמעות השניה של המילה "אדם" - "אדמה לעליון" (=אהיה דומה לה). טבוע בנו הרצון להיות דומים ליוצרנו. האדם בתוך

לספק את צרכיו. איננו נדרשים למחוק ולהקריב את עצמנו לגמרי. היהדות אינה מאמינה באלטרואיזם מזוכיסטי. היהדות מלמדת אותנו שטובתו של הזולת וטובת עצמי אינם חייבים להיות סותרים זה את זה. אני חי חיים מלאים כאשר אני מסוגל לצאת מהאנוכיות ולכוון את לבי להיות רגיש לצרכיו של הזולת ולרצות לספק אותם.

אם נתבונן בספר התורה נוכל לראות שבמילה "ויקרא" האות א' היא קטנה. הקורבנות שאנו נדרשים אליהם כדי לקיים יחסים אנושיים כנים ותקינים אינם גדולים. כפי שאמר חכם אחד, "אלוקים נמצא בפרטים הקטנים". איננו מצפים זה מזה להקרבה עצמית. איננו דורשים שהזולת יעשה עבורנו דברים גרנדיוזיים. אנו רק מצפים לגלות אצל השני סימנים שאכפת לו ממני, שהוא חושב עלי, שחשוב לו לא לפגוע ברגשותיי. מחוות קטנות המביעות רגישות ואכפתיות הן יקרות וחשובות והן יכולות להוסיף רעננות ושמחה למערכות יחסים, במיוחד כאלה שאנו רוצים שיימשכו זמן רב.

תוכו רוצה להיות כמו ה', הנותן המוחלט. זהו הצד העליון של אישיותנו הפנימית, החלק שבנו שמבקש לתת משלנו ומעצמנו לאחרים. ככל שאדם רוצה יותר לקבל - כך הוא מחזק את התכונות ה"אדמתיות" שלו. הוא נעשה דומה לאדמה, שפל וחסר חיים. ככל שאדם רוצה יותר לתת - כך הוא מחזק את התכונות האלווקיות שלו, את הקדושה שלו. הוא נעשה דומה לה', שיש לו הכל והוא אינו חסר דבר.

אחת הסיבות שאיננו מרגישים שאנו אוהבים את ה' היא העובדה שאנו רק מקבלים ממנו ואיננו נותנים לו דבר. זוהי אכן בעיה קשה, מכיוון שה' הוא שלם והוא אינו זקוק לכלום. הוא רק נותן לנו ואינו מקבל מאתנו דבר, לכן קשה לנו להרגיש שאנו אוהבים אותו. הקורבנות הם מסגרת שבה יש לנו הזדמנות כביכול לתת משהו לה' וע"י כך להתקרב אליו ולאהוב אותו. היום, כשאין אפשרות להקריב קורבנות, אנו מחזקים את הקשר בינינו ואת אהבתנו אליו ע"י המצוות. ה"שולחן ערוך", מערכת ההלכה היהודית דורשת מאתנו להקריב מהזמן, מהכסף ומהנוחות שלנו. אלה הם הקורבנות שיש היום ודרכם אנו מתקרבים לה' ויכולים להרגיש שאנו אוהבים את ה'. ודאי שה' אינו זקוק לקורבנות שלנו, אולם הוא מוכן לקבל מאתנו קורבנות אם זה מה שירגיל אותנו להקריב ולתת מעצמנו לזולתנו ויאפשר לנו להתקרב באמת אדם לחברו, איש לאשתו, הורים לילדיהם.

שני לשונות של קשר ושל תקשורת מופיעים בפסוק הראשון של הפרשה. בתחילה ה' קורא אל משה ואחר-כך הוא מדבר אליו. ה' פונה אל משה בקריאה, הוא מזמין אותו ליצירת קשר ביניהם. ה' אומר למשה: "בא, תתקרב אלי, אתה יכול להיות קרוב אלי". הדבור הוא שונה מהקריאה. זוהי לשון יותר חמורה ומחייבת. כאן יש התייחסות למחויבות הנדרשת מהאדם כדי להיות קרוב לה'. קרבת ה' היא דבר שיש לו תנאים. כדי להיות קרוב לה' צריך להיות מוכן להקריב. ממש כמו שביחסי אנוש צריך כל אחד להקריב כדי לקיים יחסים תקינים. ה' אומר לנו: "אני רוצה את קרבתך, אני רוצה את אהבתך, אבל תזכור שזה דורש ממך מחויבות".

אהבה היא דבר נפלא. כולנו זקוקים לאהבה ומחפשים אותה. יש אנשים שחושבים שאהבה פירושה שכל צד מספק את צרכיו ורצונותיו. זו אינה אהבה. זוהי, לכל היותר, הסכמה שבשתיקה לניצול הדדי. אהבה פירושה אכפתיות כלפי הזולת ורצון

"ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח:"
(ויקרא ו,ג)

מתוך העבודות הרבות שהיו הכוהנים עושים בבית המקדש, שני תפקידים היו מוטלים על הכהן הגדול בעצמו. התפקיד האחד היה ביצוע כל עבודות השחיטה וההקרבה ביום הכיפורים. ביום הקדוש והמיוחד הזה היה הכהן הגדול מבצע את העבודות שבימים רגילים היו מוטלות על הכוהנים הפשוטים. התפקיד השני היה תרומת הדשן, כפי שמתואר בתחילת הפרשה: "צו את אהרון ואת בניו (מכאן לומדים שמצווה זו הייתה מוטלת רק על הכוהנים הגדולים, שהרי אהרון ובניו היו הכוהנים הגדולים) לאמור: זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו. ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו **והרים את הדשן אשר תאכל את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח.** ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור". קרבן העולה היה גשורף והולך בראש המזבח במשך כל הלילה. בבוקר ביו"כ בא הכהן הגדול, כשהוא לבוש בבגדים מיוחדים, אוסף ומרים את שאריות השרפה מהלילה שעבר ומניח אותם לצד המזבח. אחר כך היה הכהן הגדול מחליף את בגדיו ולוקח את הדשן שהוא הסיר מעל המזבח אל מחוץ למחנה בני ישראל. תרומת הדשן, קרי – הפעולה של הרמת הגחלים של שארית השרפה מעל המזבח והעברתם אל מחוץ למזבח היא מצווה מן התורה המוטלת על הכהן הגדול בלבד ואין לכהן הדיוט רשות לבצע אותה. מה כל כך מיוחד במצווה זו?

מיני

על השראה, תפילה וקיצורי דרך

"ויאמר משה זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה':"
(ויקרא ט,ו)

אחת התופעות המעניינות ביותר של השכל האנושי היא ההשראה. שני אנשים נבונים באותה מידה ובעלי ידע דומה יכולים לשבת ולנסות למצוא פתרון לבעיה מסוימת ואז במוחו של אחד מהם צץ רעיון שלא הופיע אצל חברו וגם הוא עצמו לא חשב עליו קודם. מאין הופיע הרעיון הזה? לפעמים תלמיד בישיבה יכול לומר "חידוש" בסוגיה בגמרא, שראש הישיבה לא חשב עליו. ברור שה"חידוש" הזה אינו תוצאה בלבדית של חכמה או יכולת שכלית בלבד. יש כאן משהו נוסף. נראה לי שיצירתיות ורעיונות חדשים ומקוריים הם אחד ההוכחות החזקות לקיומו של מישהו מעל ומעבר לנו, ממנו אנו מקבלים את ההשראה והיצירתיות הללו.

השראה יכולה לבוא באופנים שונים. אחד מהם הוא כשאנו מקבלים מה' כוח ואומץ להתגבר על הבעיות שלנו. התפילה היא אחד האמצעים המאפשרים לנו להיפתח לסוג כזה של השראה. אם יודעים להתייחס אליה נכון, התפילה משחררת אצלנו חסימות פנימיות ומאפשרת לנו להיות פתוחים ונכונים לקבל חיזוקים רוחניים ממקור עליון.